

Upravništvo: Ljubljana, Poccinjeva ulica 5.
Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24

Iskrniški oddelki: Ljubljana, Poccinjeva ulica 5 - Telefon št. 31-23, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Iskjučno zastopstvo za oglaševanje in izdajanje: UPI S. A., MILANO

Razna: za Ljubljansko pokrajino pri pokončkovem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti. Cor. Post. No 11-3118

JUTRNO

Izhaja vsak dan razen ponedeljka
Naročnina vključno s poštnimi stroški
za eno leto: 120.- L
za tri mesece: 36.- L

Uredništvo:
Ljubljana, Poccinjeva ulica št. 5, telefon
31-22, 31-23, 31-24

Rokopisi se ne vračajo.

Am 25. Januar 328 Sowjetpanzer vernichtet

Erfolgreiche deutsche Angriffe bei Shaschkoff und Pogrebischtsche Andauern des erbitterten Ringens nördlich des Ilmensees und südlich Leningrad - In Süditalien Feind bei Cassino blutig abgewiesen

Aus dem Führerhauptquartier, 26. Jan. DNB. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:
Bei Kertsch wurden starke Angriffe der Sowjets abgewiesen. In einer Einbruchsstelle wird noch erbittert gekämpft.
Nordwestlich Kirovograd scheiterten alle Durchbruchversuche der Bolschewisten in harten Kämpfen, 42 feindliche Panzer wurden abgeschossen.

Im Raum südwestlich Shaschkoff und südwestlich Pogrebischtsche stiessen unsere Truppen, durch zahlreiche Kampf- und Schlachtflugzeuge unterstützt, trotz zähen feindlichen Widerstandes tief in und durch die feindlichen Stellungen. In heftigen Panzergefechten wurden 203 feindliche Panzer und 102 Geschütze vernichtet oder erbeutet, davon allein 61 Panzer durch ein schweres Panzerregiment.

Zwischen Pripjet und Beresina liess die Kampfaktivität gestern etwas nach. Mehrere örtliche Vorstösse der Sowjets scheiterten.

Nördlich des Ilmensees und im Raum südlich Leningrad dauert das erbitterte Ringen weiter an. Zahlreiche sowjetische Panzer wurden abgeschossen.

In den Kämpfen südlich Leningrad zeichnete sich die ostpreussische 11. Infanteriedivision unter Führung des Generalleutnants Burdach durch vorbildliche Haltung besonders aus.

Am 25. Januar wurden an der gesamten Ostfront 328 feindliche Panzer vernichtet.

An der süditalienischen Front griff der Feind nach starker Artillerievorbereitung in mehreren Abschnitten bei Cassino und nördlich davon unsere Höhenstellungen an. Er wurde bis auf einen örtlichen Einbruch blutig abgewiesen.

Im Landekopf von Nettuno scheiterten Aufklärungsvorstösse des Feindes. Zu grösseren Kämpfen ist es dort noch nicht gekommen.

Deutsche Schlachtflugzeuge erzielten vor Anzio Bombentreffer auf zwei feindlichen Schiffen mittlerer Grösse, mit deren Vernichtung zu rechnen ist. Ausserdem wurden feindliche Landungsboote und Kraftfahrzeuge im Tiefflug mit Bomben und Bordwaffen angegriffen.

Einige britische Störflugzeuge warfen in der vergangenen Nacht planlos Bomben im westdeutschen Grenzgebiet.

25. januarja uničenih 328 sovjetskih oklopnikov

Uspešni nemški napadi pri Žaškovi in Pogrebšču - Nadaljevanje srditih bojov severno od Ilmenskega jezera in južno od Leningrada - V južni Italiji je bil sovražnik pri Cassinu krvavo zavržen

Führerjev glavni stan, 26. Jan. DNB. Vrhovno poveljništvo oboroženih sil objavlja:

Pri Kerču so bili zavrženi močni sovjetski napadi. Na področju nekega vdora srditi boji še trajajo.

Severnozahodno od Kirovgrada so se v hudih bojih izjavili vsi poizkusi boljševikov, da bi prebili fronto. 42 sovjetskih oklopnikov je bilo sestreljenih.

Na področju južnozahodno od Žaškova in južnozahodno od Pogrebšču so v naše čete, ki so jih podpirala številna bojna in vojaška letala, kljub žilavemu sovražnemu odporu globoko v sovražne položaje in še preko njih. V silovitih oklopnih spopadih so bili uničeni ali zaplenjeni 203 sovražni oklopniki in 103 topovi, izmed teh 61 oklopnikov od enega samega težkega oklopnika polka.

Med Pripjetom in Beresino so boji večer nekoliko popustili. Več sovjetskih krajevnih sunkov se je izjavilo.

Severno od Ilmenskega jezera in na področju južno od Leningrada se nadaljujejo srdite borbe. Številni sovjetski oklopniki so bili sestreljeni.

V bojih južno od Leningrada se je vsled svojega odličnega obnašanja odlikovala 11. vzhodno-pruska pehotna divizija pod vodstvom generalnega poročnika Burdacha.

25. januarja je bilo na vsem vzhodnem bojišču uničenih 328 sovražnih oklopnikov. Na južnoitalijanskem bojišču je sovražnik po močni topniški pripravi napadel naše višinske položaje na več odsekih pri Cassinu in severovzhodno od njega. Bil je razen na enem krajevnem vdoru krvavo zavržen.

Na mostišču pri Nettunu so se izjavili sovražnikovi izvidniški sunki. Do večjih bojov tamka še ni prišlo.

Nemška bojna letala so pred Anzajem zadelo s bombami dve sovražni ladji srednje velikosti, računati je z njunim uničenjem. Poleg tega so bili v nizkih poletih z bombami in strojnimi napadeni izkrcavalni čolni in motorna vozila.

Nekaj britanskih motornih letal je vrglo v pretekli noči brez načrta bombe v zapadno-nemškem območnem področju.

Finsko vojno poročilo

Helsinki, 26. Jan. DNB. Finsko vojno poročilo 26. januarja javlja, da je bil na zapadnem delu aunuške zemeljske ožine zavržen napad sovjetskega oddelka v moči dveh čet. V srednjem in vzhodnem delu tega odseka bojišča so vrgle finske čete nazaj sovražnikove udarne oddelke, ki so s pomočjo topništva in metalcev min poskušali na dveh mestih vdreti v finske položaje.

Siloviti boji na področju pri Nevelju

V treh tednih sestreljenih severno od Nevelja 206 oklopnikov

Berlin, 25. Jan. DNB. V isti smeri kakor ponehava z bogatimi sovjetskimi izgubami ogorčeni boji za Vitebsk postajajo vedno silovitejši sovražnikovi napadi severno od Nevelja. Z močnimi silami so boljševiki v neprestanih napadih poizkušali zasedati železnice proti severu, toda navzile močni topniški in oklopniki podpora tudi 23. januarja niso imeli nobenega uspeha. V teh bojih so ponovno izgubili 8 oklopnikov in se je tako zvišalo število sovjetskih oklopnikov, ki so bili uničeni ali zaplenjeni na področju Nevelja od 1. januarja na 205 oklopnikov.

V stalnih dnevnih in nočnih bojih, pri katerih so vedno zveč po močni topniški pripravi in s podporo oklopnikov napadali v moči čete do bataljona, so boljševiki v odseku neke rensko-vestfalske pehotne divizije severno od Nevelja poizkušali obkrožiti nemške čete. Vsi ti sunki so se izjavili s hudimi izgubami. Zgolj na enem mestu je nekemu sovjetskemu oklopniku, ki ga je ščitil ogenj iz petih nadaljnjih sovjetskih oklopnikov, uspelo vdreti v naše järke, toda oklopnik se je hitro ustavil, ker je posadka bržkone izgubila orientacijo. Ko se je odprla na stolpu odprla in se je pojavila glava boljševika, ga je četni poveljnik z dobro namernimi strelci ustrelil. V istem trenutku je skočil višji deseten Paulus navzile silovitemu sovražnikovu ognju na oklopnik in vrgel skozi odprto razstrelivo, ki ga je onesposobil za borbo. Ostali oklopniki so se naglo umaknili, vendar je uspelo še enega sestreliti nekaj metrov pred sovražnikovo glavno bojno črto.

Posebno uspešen je bil v zadnjih bojih višji deseten Holzmüller z Dunaja, ki je sam v četrte ure sestrelil 6 oklopnikov.

V zadnjih bojih za železnico, ki vodi od Nevelja proti severu, se je boril pionirski bataljon nosilca vitezkega križca majorja Rudolfa Geislerja. Na neki občini med dvema jezeroma. Severovzhodno od mesta je ponoči nastal silovit topniški ogenj. Kmalu zatem je prišla vest, da je sovražnik prodiral do bataljonskih položajev. S podporo dveh težkih oklopnikov so padli pionirski prodor boljševikov v bok in odrezali s svojim sunkom sovražnikovo napadalno čelo. Nato je bataljon zasedel železniški nasip južnozahodno od Nevelja, ki so ga boljševiki z juga neprestano naskakovali. Ko je sovražnik razširil svojo napadalno fronto proti vzhodu in zapezali, so se pionirji po povelju umaknili, toda kmalu nato so se skupno z nekim medtem dovedenim pehotnim polkom prešli v protinapad. Pri tem so bili pionirji navezani zgolj na svoje strojno, karabinske in ročne bombe. Vžle temu so naskočili znova železniški nasip. Zaradi njihovega silovitega napada je propadel sovražnikov odpor in so se boljševiki umaknili ter pustili na bojišču svoje orožje in municijo. Čeprav je bil najprej brez zveze z grenadirskim polkom, napredujočim na levi, se je poveljnik s svojimi po-

Odlični nemški uspeh na visokem severu

Berlin, 24. Jan. DNB. Ze drugi v treh tednih so napadli boljševiki na bojišču pri Kandalakši s polkom, ojačenim s specialnimi četami, neko nemško izpostavljeno oporišče. Kakor je že javilo vojno poročilo z dne 22. januarja, so pri tem napadu dosegli hesensko-turiški grenadirji v bojih v gozdnatih divjinah Laponske odlični obrambni uspeh ter odbile sovražnika, ki je samo pri tem izgubil 180 padlih.

Pri zasledovanju so uničili nemški grenadirji na globoko zasneženem in nepreglednem gozdnatem in višinskem ozemlju razbite sovražnikove skupine. Nemci so izgubili samo dva padla in dva ranjena, dočim so sovjetske čete samo neposredno pred oporiščem pustili 105 padlih. Nadaljnji boljševiki so bili zajeti, številno pehotno orožje pa zaplenjeno.

Boljševiki so hoteli pridobiti samo na času

Berlin, 25. Jan. DNB. V berlinskih političnih krogih je zbudila pozornost vest angleške poročevalske službe, ki pravi, da je Sovjetska zveza 1. 1939. sklenila pogodbo z Nemčijo zgolj v nameri, da se ojači svojo vojaško silo. Po tej angleški vesti so bili v Moskvi prepričani, da bo vojna med Nemčijo in pričakovano angleško-sovjetsko zvezo izvojevana v prvi vrsti med Nemci in Sovjetsko Rusijo.

Kar pove ta angleška vest, nemškim političnim krogom ni tuje, ker so bili že davno na jasnem, kaj je napotilo boljševike do sklenitve tedanje pogodbe. Namera, da samo pričakajo ugodnega trenutka za napad na zavezniško Nemčijo, in nevarljivi dokazi za takšno pripravljanje izdajstva so vendar 1. 1941 tudi napotili Nemčijo, da je napadla Sovjetsko zvezo, ki si je medtem priključila vzhodno polovico takratne Poljske, baltske države, del Rumunije in končno del Finske, da bi imela ugodnejša izhodišča za nameravane operacije. Če torej vsebinsko ne prinaša angleška vest ničesar novega, je vendar značilno, da je nemško prkazovanje položaja v poletju 1. 1941, sedaj potrjuje tudi vest angleške poročevalske službe.

Šest sovražnih vojnih ladij in nad 100.000 ton ladjevja izločenih iz boja

Berlin, 26. Jan. DNB. Kljub trajnemu slabemu vremenu je nemško letalstvo 24. januarja nadaljevalo napade na sovražnikovo izkrcavanje pri Anziju in Nettunu in na vojno ter prevozno brodevoje Britancev pred zapadno italijansko obalo. Da bi zaščitil svoje izkrcane sile, pred nemškimi letalskimi napadi, je sovražnik uporabil močne jate lovcev ter številne protiletalske baterije, ki pa vendar niso mogli odrediti hitrih nemških lovskih krdel. Bombe, ki so eksplodirale med tovornimi vozili, municijskimi kolonami in v zbirališčih čet, so povzročile sovražniku pomembne izgube. Več eksplozij je porušilo dele pomolov. Ves dan so divjali na mostišču veliki požari.

Ob nastopu mraka so kljub močnim zaporom nočnih lovcev napadli oddelki nemških težkih bojnih letal britansko vojno in prevozno mornarico in so jo znova težko zadel. Zopet so se potopili trije rusilci, ki jih je razgrajala silovita eksplozija, ter dve trgovski ladji s kakimi 6000 tonami. Okrog 10.000 ton velik parnik je bil istočasno zadet z več bombami in je goreč običal na morju. Poleg tega so prispejala poročila o tako velikih poškodbah 7000 tonske prevozne ladje in dveh nadaljnjih tovornih ladij, ki sta imeli vsaka po 8000 ton, da se lahko tudi te smatrajo za uničene.

Z že javljenimi poškodbami nadaljnjih enajstih trgovskih ladij s približno 63.000 tonami so nemški letalci kljub težkim napadnim pogojem v obeh prvih dneh britanskega izkrcavanja doslej izločili iz boja nad 100.000 ton oskrbovalnega brodevoja in 6 vojnih ladij, izmed katerih so se 4 nedvomno potopile. Ker pa je bilo med nemškimi letalskimi napadom zvečer 24. januarja morje zelo nemirno in je vel močan veter, je verjetno, da se je ponoči še nekaj zadetih ladij potopilo.

Hude sovražnikove izgube

Berlin, 25. Jan. DNB. Na južnoitalijanskem bojišču je bilo 24. januarja težišče sovražnikovih napadov na bojišču severno

in severozahodno od Minturna ter ob izlivu Carigliana. Poizkusi prodora Angloameričanov, ki so bili po močni topniški pripravi ponovno večkrat podvzeti, so se izjavili v strnjem nemškem obrambnem sistemu. S številno nadmočnimi sovražnikovi silami izveden napad pri Castelforte je bil deloma v boju iz bližine krvavo odbit.

Ob izlivu reke Gari v reko Liri se je sovražnik zopet pripravil na prekorajenje, vsi poizkusi pa so bili z močnimi nemškimi topniškimi ognjem preprečeni. Dne 23. januarja je bil med reko in San Angelo na široki fronti napadajoči nasprotnik ponovno z izgubami odbit. Boji so trajali do 14. Dne 24. januarja je sovražnik pritisk zaradi težkih izgub nekoliko popustil. Posamezni sunki so bili odbiti. Na tem bojišču so stopili v boj oklopniki grenadirji 15. oklopne grenadirske divizije. Ob njihovem vzhodnem vojaškem junaštvu so se razbili večdnevni ponovni poizkusi prodora trdovratno vedno znova napadajočega sovražnika.

V težkih gorskih bojih na 1200 m visokem Monte S. Croce južnozahodno od San Biagia so bili odbiti vsi sovražnikovi napadi. Popoldne 23. januarja je nasprotniku po močni topniški pripravi uspel krajevn vpor na Monte S. Croce, ki je pa bil 24. januarja z uspešnimi protisunkovi zopet očiščen.

Na mostišču pri Nettunu so bili le manjši boji. Sovražnik je privedel ojačenja, nemški napadalni oddelki pa so dovedli ameriške ujetnike.

Novi uspehi nemških letalcev pri Nettunu

Berlin, 25. Jan. DNB. Nemško letalstvo je prizadelo izkrcavanjem invazijskih čet na področju Nettuna in na bližnjem morju občutne izgube. Nemška bojna letala in lovski bombniki so podnevi in ponoči pogosto uspešno napadali ta področja. Potopljenci so bili trije rusilci in dve polno nатовorjeni trgovski ladji z 10.000 in 6.000 bрт. Tri nadaljnje trgovske ladje s skupno 19.000 bрт. so bile težko poškodovane in so se potapljale, ena prevozna ladja z 8.000 bрт. pa je bila pa zadetku v polno onesposobljena za plovbo. Poleg tega je bila zažgana neka ladja s 7.000 bрт. Več zadetkov težkih bomb je povzročilo med izkrcanimi četami in gradivom veliko škodo in razdejavanja. Najmanj tri municijske skladišča so eksplodirala. Nemški lovci so sestrelili 6 angloameriških letal. Dve nadaljnji invazijski letali sta bili prišlejeni zasloni pristati za nemškimi črtami in so bile posadke zajete.

Cerkveni rop in aretacije duhovnikov

Milan, 25. Jan. R. Z neviralne strani javljajo italijanskemu tisku, da so v Kalabriji ameriške zasedbene oblasti aretirale 12 podeželskih župnikov, ker so v cerkvah pri pridigah delali propagando »za Italijo in italijanski narod«. Od aretacije ni več nobenega glasu o usodi teh 12 župnikov. Nadalje javljajo, da so v južni Italiji v kraju Melfi vdrli popolnoma pijani angloameriški vojaki v neki samostan, vratarja težko mučili, oplenili shrambo in vdrli v cerkev, da jo oropajo cerkvenih zakladov.

Bolgarska cerkev o terorističnih napadih

Sofija, 25. Jan. R. Sveti sinod je imel pred dvema dnevnoma izredno zasedanje, na katerem so razpravljali o raznih vprašanjih, ki so postala akutna po terorističnem napadu na Sofijo. Zastopnik predsednika sinoda metropolit Neofit je izjavil zastopnikom tiska, da je bolgarska cerkev narodna cerkev in globoko žaluje zaradi nesreče, povzročene s terorističnim napadom. Narodna cerkev je na svojem mestu in vsi metropolitni izpolnjujejo svojo dolžnost. Narodna cerkev je prepričana, da bo bolgarski narod s stisnjenimi zobmi preстал te grozovite izkušnje, da bi tako pozneje še ojačen izšel iz boja. Končno je izjavil metropolit, da so bili po naročilu sv. sinoda vsi samostani dani na razpolago evakuirancem in onim, ki so bili oškodovani pri napadu.

Žalna seja sobranja

Sofija, 26. Jan. R. Sobranje se je večeraj po božičnih počitnicah zbralo na svojo prvo sejo. V prisotnosti vseh poslancev je podal min. predsednik Božikov uradno izjavo, ki predstavlja protest proti angloameriškim terorističnim napadom na miroljubno bolgarsko prebivalstvo. Min. predsednik se je »istočasno spomnil smrtnih žrtve, ki so izgubile življenje pri grozotnem angloameriškem napadu. Sobranje se je dvignilo s sedežev in je na ta način potašilo spomn umrtih.

Portugalsko mnenje o borbi Nemčije

Lizbona, 26. januarja. R. Pod naslovom »Ukaz« prinaša portugalski časopis »Esfera« članek, ki pravi: »Angleži in Američani dobro vedo, da bo invazija v zapadno Evropo zanje katastrofa, toda Moskva je ukazala in zato je treba narediti vsaj poizkus invazije, čeprav se že v naprej zavedajo, da bo v najboljšem primeru uspeha le začasna stvaritev mostišča, ki pa bo zahtevala največje žrtve. Bodočnost sveta je danes odvisna od izida borbe, ki jo pod nemškim vodstvom vodijo bojujoče sile proti Stalinovim tolpam. Dočim brani ena stran samo sebe in s tem Evropo ter evropsko civilizacijo, preveča drugo samo pohlep po izropanju in uničenju bogatih in plodnih dežel zapada. Zato želimo, kar je razumljivo, zmagati Nemčije nad evropskimi sovražniki.«

Mislite na tiste, ki se jim godi slabše ko vam! - Pri-spevajte za Zimsko pomoč! Darujte za Zimsko pomoč!

Zedinjene države odklanjajo priznanje bolivijske vlade

Stockholm, 25. Jan. R. Zedinjene države so po uradnem obvestilu iz Washingtona odklonile priznanje nove bolivijske vlade in obenem odpikale svojega poslanika. V uradnem pojasnilu pišejo svetohilinsko, »da je bil bolivijski prevrat dne 20. decembra v zvezi s prevratniškimi in zavajnim sovražniškim skupinami, ki so se zavemale za obrambo proti napadalnim nameram osi, kovali zarote in nameravali svoje delovanje še dalje razširiti na ameriško celino.«

Ta izjava seveda zavestno zamožuje, da so prav Zedinjene države povzročile ta vladni prevrat ali pa so vsaj imele močno svoje prste vmes. To je bilo treba zamožati, ker bi bil sicer razkrinkan Rooseveltov izsiljevalni manevar Bolivije. Roosevelt je povzročil, kar je brez dvoma ugotovljeno, padec vlade, da bi z uprizorjen akcijo proti domnevanim »zavezniškim sovražnim skupinam« utegnil vleči nameravane koristi iz prevrata.

Na Rooseveltov namig je že tudi več ameriških trbantskih republik izjavilo, da ne prizna nove bolivijske vlade, obenem pa se pričakuje, da bodo po sedanjih izjavah ameriškega zunanjega ministrstva tudi ostale republike odklonile priznanje

vlade. Popolnoma razumljivo pa tudi Anglije ne sme manjkati pri tej igri in je Eden v spodnji zbornici že sporočil nepriznanje nove bolivijske vlade.

Ves ta diplomatski teater jasno kaže poizkus najbrutalnejšega izsiljevanja Bolivije in ponižanja te države na stanje severoameriške kolonije. Tako bo »diplomatskemu izoliranju« sledilo »gospodarsko izoliranje«. Dobave po zakonu o najejanju in posojanju so bile že pred nekaj časa ustavljene. Značilno je, da v neki poznejši izjavi ameriškega zunanjega ministra izrecno poudarjajo, »da nepriznanje bolivijske vlade ne pomeni gospodarske izolacije Bolivije«. Prav ta izjava pa jasno dokazuje, da menijo nasprotno, saj veliki lažnjavec Roosevelt v takih primerih reče vedno belo za črno.

Amsterdam, 25. Jan. R. Zunanji minister Eden je izjavil v spodnji zbornici, kakor poroča angleška poročevalska služba, da je bil sprejet sklep angleške vlade, da ne prizna nove bolivijske vlade, v najmočnejšem sodelovanju z vlado Zedinjenih držav. Eden je pri tem poudarjal, da so bili dogodki v Boliviji v zvezi z delovanjem »prevratniških skupin«, zaradi česar angleška vlada ne more priznati bolivijske vlade za zakonito.

Anglija skuša oplašiti Španijo

Tokio, 25. Jan. R. Zastran španski vladi predane angleške note, v kateri se zahteva odpoklic španskih prostovoljcev, borečih se na vzhodnem bojišču proti komunizmu, ugotavlja »Nippon Times« v uvodniku, da je odpor španskih prostovoljcev proti komunizmu organiziran na popolnoma prostovoljni podlagi in brez kakršnih koli prisilnih ukrepov. Čeprav je Španija svetovno nazorsko protikomunistična, je v dosedanjih svetovni vojni, kakor poudarja list, ohranila od začetka najstrožjo nevtralnost. Z oplaševanjem Španije zasleduje Anglija popolnoma gotov smoter, kajti Anglija in Zedinjene države bi rade, ker ne moreta postaviti v Evropi drugega bojišča, potegnile Španijo v vojno. Vse to pa izdaja zgolj nemoč angloameriških načrtov glede druge fronte v Evropi in njihovo zaskrbljenost zaradi bodočih odnosov do Sovjetske zveze.

Zeneva, 25. Jan. R. V današnji izdaji angleškega lista »News Chronicle« zahteva Cummings, naj angleška vlada zavzame bolj odločno stališče napram španski vladi. »Najprej« piše dobesedno Cummings, »bi lahko uvedli sankcije, ki bi spravile falangistični režim v težak položaj. Dovolj bi bilo razširiti blokado na petrolejske in žitne ladje, ki plujejo proti Španiji, in potem bi videli, kaj bo.«

Madrid, 25. Jan. R. Po poročilu agencije Cifra je bil španski parnik »Ciudad de Sevilja« ki vzdržuje redni promet med španskimi lukami in Kanarskimi otoki, pred Cadizom ustavljen od nekega angleškega parnika in odvlečen v Gibraltar, kjer je bil podvržen strogi kontroli.

Izsleditev velikega skladišča tolp v grških gorah

Berlin, 26. Jan. R. V zadnjih dneh so odkrile nemške čete v grških gorah skrito skladišče, ki so ga uporabljala britanska letala, da so tamkaj odmetavala orožje in razstrelivo za komunistične tople. Potem, ko so ponoči sovražna letala znova krožila nad tem prostorom, se je v jutranjih urah odpravila tjakaj manjša bojna skupina, ki je premagala postavljene straže ter pri tem zaplenila 4 strojnice, 2 metali min ter številne puške in municijo. Na prostoru za odmet je ležalo še popolnoma nedotaknjenih 80 padal z velikim količinami razstreliv, peklenjskih strojev in vžgalj. Pri preiskavi prostora so odkrili nemški vojaki v bližnji globeli dragoceno oskrbovalno skladišče tolovajev, v katerem so bila živila, obleka in oprema, 96 velikih posod, napolnjenih z razstrelivi in nad 600 min. ki so bile določene za uničevanje železnic in mostov.

Bojni poziv češke protiboljševiške lige

Praga, 26. Jan. R. Češka liga proti boljševizmu je imela v Pragi svoje ustanovno zborovanje. Izvolila je večji odbor, v katerem so vodilni funkcionarji čeških korporacij. Novozvoljeni odbor je soglasno sklenil, da bo pozval češki narod na boj proti boljševizmu in ga opozoril na edinstveni boj Evrope ter na istočasno povezanost češkega naroda z Reichom.

Slabe poljske izkušnje z boljševizmom

Kovno, 26. Jan. R. Litovski dnevnik »Ateitis« piše: Kaj je boljševizem, so spoznali Poljaki bolj točno kakor kateri koli drugi narod v Evropi. Milijone so odvlekli iz Poljske, desetstoteke umorili. To so bili sadovi Stalinove »očetovske skrbje. Grozni množični grobovi v Katinu ločijo Poljake za vse čase od boljševkov. Kljub temu skušata najti poljski zavezanci Anglija in Amerika nek modus vivendi med poljskimi emigranti in med sovjetsko vlado, ki hoče ustancovati boljševiškega Poljsko. Ako pa hoče poljski narod živeti in noče deliti usode s svojimi v Katinu umorjenimi rojaki, ne more nikdar vtakniti glave v janko, ki jo ima rabelj že pripravljeno.

Breme preteklosti

Varšava, 25. Jan. R. Pod naslovom »Brez prijateljev« piše list »Nowy Kurier warszawski«: »Danes so v angloameriških državah na čelu vlad protizidarij in židje, ki so odločeni, da postavijo vse na sovjetsko kocko. Sovjetska propaganda je zelo napredovala v angloameriških državah. Poljaki nimajo nikjer, kjer odločijo o zunanji politiki Anglije in Zedinjenih držav, nobenih prijateljev več, nasprotno, v obeh židovsko-protestidarske klike in levičarskih skupin so Poljaki otežujejo breme preteklosti. Oni so majhen narod s »fašistično zgodovinsko miselnostjo«, ki ni sposoben, da bi domel »veliko zgodovinsko poslanstvo« Sovjetske zveze. Jasno je, da Poljaki v nobenem primeru ne moremo računati na prijateljstvo ali simpatijo javnega mnenja angloameriških držav.«

Badoglio razpustil Katoliško akcijo v južni Italiji

Rim, 26. Jan. R. Katoliška akcija za italijansko mladino bo na ozemljih, zasedenih od Angležev in Američanov, razpuščena vsled zahteve sovjetskega zastopnika Višinskega, na katero je maršal Badoglio že pristal. Katoliška akcija je bila svojočasno osnovana na podlagi lateranških dogovorov in konkordata med Vatikanom in Mussolinijem ter se je razvila v močno organizacijo.

Glasbeno-literarni večer na korist Zimske pomoči

Lego uspeli prireditvi v dramskem gledališču sta prisostvovala tudi prezident general Rupnik in ga. soproga

Ljubljana, 25. januarja. Sredi je napolnila dramsko gledališče številna in odlična publika iz vseh slojev ljubljanske družbe in prisostvovala glasbeno-literarnemu večeru, ki ga je priredila po pokroviteljstvu soproge prezidenta pokrajinske uprave ge. Olge Rupnikove v skupno s mladimi slovenskimi pisatelji in umetniki v korist Zimske pomoči. Prireditelj je bila skrbno pripravljena in znamenita velika moralna in — kakor smo prebrali — tudi materialna uspeh v pr. naše največje narodno dobrodelne akcije. V narodne noše obložene žene in dekleta so v kulturnih gledališčih pridno sprejemale prispevke namesto vstopnine. Kmalu so bili vsi prostori zasedeni. Prisotni so bili predstavniki vodilnih oblasti s predsednikom gen. Rupnikom in gospo Rupnikovo kot pokroviteljico, zastopniki slovenskega domobranstva, dalje številni drugi odličniki, med njimi predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Milan Vidmar, rektor univerze dr. Milko Kos itd.

Ko se je dvignil zastor, smo opazili na okusno aranžiranem odru dva velika grba naše pokrajine in med njima narodno trobojnico. Prvi je nastopil eden izmed organizatorjev večera, urednik revije »Dom in svet« in literarni kritik »Slovenca« dr. Tine Debeljak, ki v kratki, jedrnatoglasni in izdatni besedi opozoril na pomen in značaj prireditve. Zahvalil se je ge. prezidentovi za povečilo in pokroviteljstvo, in dejal med drugim, da družina mlajših slovenskih književnikov, skladateljev in recitatorjev čuti dolžnost, da v današnji revoluciji, ki so jo pri nas zanetili in razvneli v veliki meri ravno književniki, tisti, ki so naravno in lepi knjižni in ne v najmanjši meri tudi s tega odra, razkrjali našo kulturo in se javljajo v svet kot edini pravi predstavniki slovenskih kulturnih, da tem navkljub potrdi pred vami, izbrani, resnici, da živi tu, v središču naroda, še drugačen, mlad pisateljski rod, ki danes stopa že na njihovo mesto in hoče graditi, graditi in ne podirati. Ne vidimo namreč dela za narod v uničevanju vsega, kar si je slovenski narod zgradil s svojim trudom in bojem v dolgih stoletjih, in ne v uničevanju moralnih vrednot po »tudi učnosti«, ki ji je danes komunizem ime, temveč v nadaljevanju organske slovenske kulture v skladnosti s preteklostjo naših očetov in bodočnostjo sinov. O mladim pisateljskem rodu je dejal njegov predstavnik in glasnik, da se je postavil ob stran krvavečega naroda, in da se s ponosom uvršča vanj s preprosto vero v Boga, s spoštovanjem in občudovanjem stare, a nam tako potrebne slovenske poštenosti, vernosti, tenkega moralnega rahločutja in npravnega zdravja. In tudi ta rod hoče in zna govoriti o naših dneh, o tegobah domovine, kamor jo je pahnila tuja miselnost.

Nato se je pesnik dr. Tine Debeljak spomnil svojega mladega tovarša, prav pred dvema mesecema na barikadah protirevolucije v Gr-hovem junaško padlega nadarjenega pesnika Franca Balantiča. Ob koncu svoje uvodne besede je govoril dejal, da je treba gledati v delih pesnikov mladega rodu tudi »silko časa in silo, s katero se želimo dvigniti nad njega, da ga premagamo in usmerimo iz nenarodnega tujstva v pristno slovensko domovino, iz duhovne surovosti in omrtvelosti moravnega čuta spet k pravi Lepoti, Dobroti in Resnici.« Kakor je po književnih in književnosti prišlo toliko

gorja na naš slovenski narod, naj po književnosti in književnikih pride tudi lek za ozdravitev zastrupljene slovenske kulture v smislu pravega notranjega slovenstva.

Nato je dr. Debeljak zapovrstjo uvažal posamezne sodelavce večera, ko so po sporedu izvajali svoje dobro izbrane točke in nudili občinstvu lep večer povzdigujočega kulturnega idealizma in umetniškega zanosu.

Na prejšnjem nastopu mladi pianist in skladatelj Jože Osanin s finim občutjem zaigral na klavirju L. M. Skerjancova skladbi »Pastorale« in »Intermezzo«. Nikolaj Jelocnik je prebral svojo v ognju naših vročih dni prekaljeno črtico »Ognjena smrt«, v kateri opisuje smrt Franceta Kremenčarja in zlasti še pesnika Balantiča (Balanta), ki je zgorel v hiši ne Gr-hovem, borec se zoper komunistične napadale. Polona Mazovec je nato občutno recitala dve Balantičevi pesmi, za njo pa je tenorist Janez Lipušček toplo zapel ob skladateljevem spremljevanju dva Osanova samospela na Balantičeve besede Mitja Šarabon je v tem okviru še prebral Balantičevemu spominu posvečeno pesem. Tako se je mlad umetniški rod poklonil spominu enega najbolj nadarjenih svojih tovaršev, čigar pošastna smrt je osvetlila kakor velika plamenica tragiko n. roda in domovine. Pesnik Severin Šali je prebral iz svoje zbirke »Srečevanje s smrtjo« pesem »Zarja« pisatelj Zorko Simčič pa povsem sodobno črtico »Človek, ki je ubijal«. Nastopil je tudi avtor romana »Krika umirala« Jože Dular in prebral nekaj na sodobne skrbi in bolelosti ubranih motivov iz svoje prve pesniške zbirke. Posebno pozornost je vzbudil avtor knjige »Dom med gorami« dr. Jože Krivec s črtico »Pij, fant, grenko pičaj«: proza, v kateri prehaja bolešno spoznanje mladega intelektualca, ki se vrne domov in čuti, da v težkih dneh ni ničesar storil za svojo domaćo zemljo, v tragično vizijo obupa in maščevalne žalosti. Prvi del večera je zaključila primodna naše opere Valerija Heybalova s petjem dveh Lajovčevih samospelov.

Po krajšem odmoru, med katerim je pokroviteljica prireditve, gospa prezidentova ljubozno sprejela sodelavce prireditve dočim se je ge. prezident razgovarjal z mnogimi udeleženci, je pianist Osanin odigral na klavirju Lisztovo skladbo »Trije Petrarkovi soneti«, pred vsakim pa je gošč. Mazovec je prebrala besedilo soneta v prevodu Janka Modra. Vinko Beličič je prinesel v dveh pesnih glas težko preizkušene Bele Krajine, domobranski častnik, avtor »Goričnice« Stanko Kociper pa je obujal mehko poezijo Slovenskih gor, ki so dobile v njem svojega globoko čutnega pesnika. Domobranec L. Trdan je za konec prebral tri pomembne pesmi, izmed katerih se je prav posebno prilagala razpoloženju tega časa Šaličeva »Prošnja« S temi verzji, ki so potekli iz mučne izkušnosti naših dni, je dobila prireditelj simboлично lepi finale.

Vsi nastopi so vzbudili pozornost in odobravanje občinstva, ki so mu naši mladi, zemlji in rodu neomajno zvesti pisatelji in pesniki izpovedali svoj credo in potrdili s svojimi spisi načelne besede, ki jih je silsko občinstvo iz ust konferencije. Tako se je zaključila prireditelj, ki je v okviru plemenite dobrodelne akcije približala slovensko poezijo intelektualni in družinski eliti slovenske metropole.

„Tovariši“ med seboj

Poboj med komunistično „policijo“ — Obupna preskrba v komunističnih krdeh — „V hrbihi je konec muzike!“

Na Suhorju v Beli krajini so komunisti umorili učitelja Penkovo. Poveljnik tamonje VOS, neki železniški strojevodja, ji je pred usmrtitvijo odvzel vse, kar je imela pri sebi in je bilo kaj vredno, ter ji pobral tudi vse denar, več tisoč lir. Ker denarja in drugih stvari ni oddal naprej, so ga njegovi »tovariši« iz VOS, »varnostnoobveščevalne službe«, kakor se imenuje čeka komunistov pri nas, obdolžili, da hoče vse to obdržati za sebe. Prišlo je med njimi do prerekanja in nato do medsebojnega pretepa, v katerem so tudi streljali. Poveljnik VOS je bil ustreljen, njegovi ženi pa se je komaj posrečilo, da je pobežela v bližnji gozd.

Dne 22. t. m. so se neki domobranski posadki na Dolenskem predali trije Belokranjci, ki so bili v novembru prisilno mobilizirani. Pripravljali so, da so že več tednov iskali ugodne prilike, kako bi ušli. Sedaj se jim je to končno posrečilo. Njihov »bataljon«, v katerem so skoro sami mobiliziranci iz Bele krajine, je štel kakih 180 do 200 ljudi, ki so bili razdeljeni v tri čete. Obloženi so zelo slabo vsi razen komandantov, politkomisarjev in nekaterih partijcev, ki si vedno vzamejo najboljšo obleko. Komunističnim krdelom zdaj je primanjkuje obleke, katero so dobili od badoljevcv, zato so zlasti novi mobiliziranci po večini kar v civilu. Hrano so imeli slabo, navadno so jo morali sproti naropati pri ljudeh. Boljšo hrano so vedno obdržali štabi za sebe. Politiko-

misar pri tem bataljonu je bil neki »Edos«, komaj 19 let star dečko iz Ljubljane, politični komisar pri sosednjem bataljonu pa neki »Vane«, tudi iz Ljubljane in star kakih 22 let.

V devetih mesecih sem bil samo enkrat sit, pripoveduje prisilni mobiliziranec, ki je pribežal k domobrancem na neki postojanki v okolici Vrhnike. Tudi on se pritožuje nad kričajočo neenakostjo pri prehajanju v komunističnih krdeh. Vse boljše poberejo komandanti, politkomisarji in njihovi štabi, potem pridejo na vrsto partijci, ki si v njegovem oddelku kuhajo za sebe. Kar ostane — in tega je navadno malo in še slabo po vrhu — to šele dode prisilni mobiliziranci, ki zato po večini izgledajo kakor okostnjaki.

V hrbihi je konec muzike! Tako je utemeljil svoj korak pripadnik komunističnega krkela, ko se je pretekli teden z orožjem, opremo in veliko harmoniko prijavil v Bršlino patruljo novomeške domobranske posadke. Dejal je, da je pobežnil zato ker vidi, da je v hrbihi konec muzike. Vsi so razcapani, prežblili in izstradani. On dobro igra harmoniko in je zato bil »bataljonski muzikant«. Kot takemu se mu je med vsemi godilo še najbolje, vendar pa tudi njemu ni bilo obstanka. Ko se mu je sedaj nudila prilika za beg, je je uporabil in se rešil. Zatrjeval je, da tudi večina ostalega moštva komaj čaka, da bi mogli uteči.

konkurenčna prizadevanja in jih nadomestiti s sodelovanjem.

V Zedinjenih državah pa so prav nasprotnega mnenja in se vedno bolj očitno pripravljajo na ogromni konkurenčni boj. V angleških pomorskih krogih vedno bolj jasno spoznavajo, da so Zedinjene države dosegle prednost, ki je Anglija nikoli več ne bo mogla dobiti.

Uspeh Zimske pomoči bo merilo ne le za naš socialni čut, temveč tudi za našo narodno zavest. Vsak naj zato prispeva, kolikor si more utrgati!

IV. simfonični koncert

Radijske postaje

Simfonični koncerti, ki jih je v letošnji koncertni sezoni izvedel veliki radijski orkester, so po izbranem sporedu in umetniški ravni bili kulturni dogodki prvega reda. Zato je naše koncertno občinstvo tudi vselej polno zasedlo koncertno dvorano, številni ljubitelji simfonične glasbe pa so celo morali oditi brez vstopnic.

Za četrty simfonični koncert je vodstvo Ljubljanske radijske postaje (Sendergruppe Adriatische Küstenland, Sender Leibach — Radio Ljubljana) povabilo priznanega opernega in simfoničnega dirigenta g. dr. Danila Švaro. Koncert obsega Beethovna, Novaka in Dvoraka in bo v veliki unisoni dvorani s ponedeljek 31. januarja točno ob 18. Predprograja vstopnic v knjižarni Glasbene Matice.

Pisemski promet

z inozemstvom

Pošte smejo zopet sprejemati navadne in priporočene dopisnice in pisma s pisemnimi obvestili za naslednje države in pokrajine: Albanija, Bela Rusija, Belgija, Bolgarija, Črna gora, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grška, Hrvaška, Letonija, Litvanska, Luksemburška, Madžarska, Monako, Nizozemska, Norveška, Poljska, Rumunija, Slovaška in Srbija.

Pošta Polhov gradec prične 27. januarja letos zopet posloovati za pisemsko službo.

O budčem položaju

majhnih držav

Stockholm, 25. jan. R. Bivši predsednik norveškega Stortinga Hambro je poudaril v nekem govoru na »osmem tako zvanem zmagovalnem zborovanju« v newyorški metropolitanski operi, da se bodo morale v bodočnosti male države odpovedati enakopravnosti z veselejšimi pri odločevanju medsebojnih vprašanj. V urejenem mednarodnem življenju ni zakona o edinstvi in zato ne sme biti malim narodom dopuščeno, da lahko izrečejo svoj veto in tako veselejšim predpisujejo, kaj morajo delati.

Japonska vlada

o razpustu kominterne

Tokio, 26. jan. R. Na zadnje vprašanje poslanca generalnega poročnika Šitena: na seji spodnje zbornice je v sredo odgovoril notranji minister Ando, da po njegovem mnenju kljub razpustu kominterne ni nastopila niti kakšna izprememba glede ciljev komunističnega pokreta. Tudi, ako na površini ne bi bilo opaziti nikakih znakov komunistične ideologije, je treba sledno zažeti in potlačiti, še preden pride do izražanja. V tem smislu izvaja vlada primerne ukrepe. Na vprašanje istega poslanca o vladnem pogledu na problem prostozidarstva, ki igra pri ameriških željah po svetovni vili vodilno vlogo, je odvrnil predsednik vladnega informacijskega urada Amatu, da je japonska vlada pozorna tudi na židovski prostozidarski pokret. Odločena je, da bo ta problem točno preučila.

Kratke vesti z vsega sveta

Zeneva, 26. jan. R. Angleško vojno ministrstvo je imenovalo generala Deversa za vrhovnega poveljnika armade v južnovzhodni Aziji.

Madrid, 24. jan. R. Po končanem reševalnih delih iz podrtih osemnaestoposlojnih stolpov, ki se je 14. januarja sesulo v Madridu, ko je bilo še v gradnji, je bilo ugotovljeno, da je nesreča zahtevala 115 smrtnih žrtev med 200 delavci, kolikor jih je bilo pri gradnji z poslenih. Samo nekaj jih ima lažje poškodbe, večina pa je mrtva ali pa težko ranjena.

Zeneva, 20. jan. R. »New Leader« piše, da se zavezniški pomorščaki ne bodo pustili več voditi za nos s tem, da bi politiki v svojih govorih, tisku itd. ploskali njihovu pogumu. Oni sedaj končno veljavno žele boljše delovne pogoje in so preko svojih združenj poslali svojim vladam »ultimato«.

Delavski vestnik

Komunistični teror nad delavstvom str

Podpisovanje božične protikomunistične spomenice je, kakor smo poročali že v nedeljski številki, zedinilo tudi pretežno večino industrijskega delavstva iz Ljubljane in okolice v borbi proti uničujočemu komunizmu. Skoraj 6000 delavcev iz industrijskih obratov je podpisalo omenjeno spomenico, obsojilo komunistično razbojništvo ter se s tem uvrstilo v enotni narodni tabor.

Ta odločni korak zavednega slovenskega delavstva je odstranil zaganost in mrtvilo, ki ga je bila ustvarila OF med našim delavstvom, in pomel enkrat za vselej komunistično strahovlado, ki je držala našega delovnega človeka v večnem strahu pred nečim neznanim. Pogoj za miselno preusmeritev delavstva so bili že davno podani, kajti tudi delavske množice so že odklanjale in obsojale brezumne strahote komunistične revolucije. Treba je bilo le še avtoritativne pobude, ki je vse nanjo čakalo in delavske množice so stopile na plan ter trdno in odločno izjavile svojo obsodbo razbojništva, nadevajočega si krinko borbe za osvoboditev slovenskega naroda.

Mogočno število delavskih podpisov na božični spomenici je razbilo OFarsko bajko, da je delovno ljudstvo po svoji večini na strani tolovajskega komunizma. Predznanja laž propagande OF, da naše delavstvo odobrava divjaške umore, požige in rone, je s tisoč in tisoč delavskih podpisov ovržena in Kidričeva družina v bodoče ne bo mogla zatrjevati, da stoji slovensko delavstvo v njenem razbojniškem taboru.

To je prvi pomen delavskih podpisov na božični spomenici. Drugo dejstvo, ki ga razkrivajo ti tisoči podpisov, pa je to, da je delavstvo rešeno OFarskega terorja ter je v svojih obratih zopet lahko svobodno zadahalo. Komunistični morje nad delavstvom je konec in se ne bo nikdar več povrnila.

Sladke besede in krvava dejanja

Morda se strahoviti prepad med sladkimi besedami in krvavimi dejanji komunizma nikjer tako zelo ne očituje kakor ravno na slovenskih tleh. Pri nas so se komunisti prerošili kot edini zastopniki in zaščitniki malega človeka. Kar nenkrat je postalo vsem polizobražencem

Gospodarstvo

Obtok bankovcev v jugovzhodnih državah

Vse države jugovzhodne Evrope izkazujejo v primeri z letom 1938. precejšnje povečanje obtoka bankovcev. O tem prinaša budimpeštanski dopisnik dunajskega lista »Neues Wiener Tagblatt« naslednje zanimive podatke:

Madžarska je imela ob koncu leta 1938. za 863 milijonov pengov bankovcev v obtoku. Po priključitvi Podkarpatske Rusije in južnega dela Slovaške se je obtok bankovcev ob koncu naslednjega leta dvignil na 975 milijonov. Leta 1940. se je obtok povečal na 1387 milijonov in je povečanje precej presegalo znesek, ki je bil potreben za zamenjavo lejev v penge ob priključitvi Sedmograške. Ob koncu l. 1941 se je po priključitvi Bačke obtok povečal na 1987 milijonov pengov. Čeprav se državno področje v naslednjih dveh letih ni nadalje povečalo, se je obtok ob koncu leta 1942. dvignil na 2958 milijonov, ob koncu lanskega leta na 4392 milijonov pengov. Povečanje obtoka v zadnjih dveh letih je le deloma posledica rastočih cen, deloma pa je v zvezi s financiranjem izvoza zlasti v Nemčijo.

Slovaška je imela leta 1939. ob pričetku državne samostojnosti obtok bankovcev v višini 1392 milijonov kron, ob koncu leta 1943. se je ta obtok povečal na 3200 milijonov kron. Tudi na Slovenskem je povečanje obtoka posledica spremenjenega nivoja cen in financiranja izvoza, vendar se je ta obtok v manjši meri dvignil kakor v ostalih državah jugovzhodne Evrope.

Stalno naraščanje obtoka bankovcev znanje od leta 1938. Rumunija, čeprav se je medtem državno področje zmanjšalo, L. 1938. je zahal obtok 34 milijard lejev, naslednje leto 48, leta 1940. in 1941. 61 o. o. 96 milijard, predlanskim se je dvignil na 117 milijard, lani pa na 144 milijard lejev. Seveda pa je pri tem upoštevati znatno obremenitev, ki jo prinaša rumunska udeležba v vojni, in naglo naraščanje cen.

Prav občutno povečanje obtoka bankovcev je v vojnih letih zabeležila tudi Bolgarija. Bolgarski obtok bankovcev je zahal ob koncu leta 1938. 2,8 milijarde levov, naslednje leto 4,2 milijarde, leta 1940. in 1941. 6,5 o. o. 13,4 milijarde, ob koncu leta 1942. pa je dosegel 18,9 milijarde levov. Zadnje leto bolgarska Narodna banka ni objavila izkazov, vendar je iz izjav vodilnih bolgarskih državnih razvidno, da je lani obtok bankovcev dosegel 22,5 milijarde levov, seveda je tudi pri Bolgariji upoštevati povečanje področja države s priključitvijo Dobrudže, Južne Srbije in Trakije.

Vojne razmere so povzročile končno tudi povečanje obtoka bankovcev v Turčiji. L. 1938. je zahal turški obtok bankovcev 194 milijonov turskih funtov, ob koncu leta 1942. pa 734 milijonov. Lani je Turčija, da prepreči nadaljnje naraščanje obtoka bankovcev, odredila delno premoženjsko oddajo, ki je imela za posledico, da se je časno obtok bankovcev zmanjšal.

GOSPODARSKÉ VESTI

— Prijava obvezniške davka na poslovni promet. V smislu čl. 10 zakona o skupnem davku na poslovni promet so dolžni vsi knjigarski, obvezniški splošnega in skupnega davka na poslovni promet, najkasneje do 31. januarja vsakega leta predložiti na predpisnem obrazcu prijavo o celotnem prometu, opravljenem v preteklem letu. Ker poteka 31. januarja skrajni rok, opozarjamo na ta zakonsko določila vse prizadete, ki se niso predložili letne prijave za leto 1943.

— Draginski doklade na Hrvaškem. Od 1. januarja t. l. dode vsi državni uslužbenci in upokojenci na Hrvaškem povisjanje osebne in družinske draginske doklade. Višina osebne draginske doklade je odvisna od plače in od bivališča in se stopnjuje do 8000 kun na mesec. Pri državnih uslužbencih z nižjimi plačami so draginske doklade sorazmerno višje. V nekaterih kategorijah državnih uslužben-

cev doseže osebna draginska doklada do sedanjega skupno plačo. Družinska doklada pa je za vse državne uslužbenke enaka in znaša na mesec 1500 kun.

— Nova ureditev tekstilnega trga v Italiji. Začasná izločitev fašistične vlade v Italiji Badoglijevega režima je tudi na italijanskem tekstilnem trgu povzročila kaos. Razmere se sedaj počasi zopet normalizirajo. Generalni komisar za turbo cen, ki ga je v decembru postavil Mussolini, ima nalogo preiskati vse kalkulacijske podlage za najvažnejše industrijske proizvode, in potem na novo določiti prodajne cene. Novi komisar se je najprej lotil tekstilnih proizvodov. Za prihodnjo dobo je določil, da ostanejo v veljavi uradne maksimalne cene, ki so bile določene pred 9. septembrom 1943. Začasná pomanjkanje srova reda na tekstilnem trgu, ni imelo hujših posledic, ker so bile zaloge tekstilnega blaga precej večje, kakor se je splošno sodilo. Očitno so tekstilna podjetja in trgovci ob uvedbi oblačilne karte prijavili le del svojih zalog. Te prikritke zaloge so pričele polgoma prihajati na dan v trenutku, ko je prenehala stroga disciplina glede cen. Zlasti na deželi so se pojavili potujoči trgovci, ki so ponujali staro blago in piete ne oblačilne izdelke, ki so svoji kakovosti in izdelavi kažejo, da niso tipizirani in da izvirajo še iz prejšnje dobe. Prodaja se je vršila brez točk in naravno po znatno višjih cenah, ki so se gibale na približno desetkratni prevojni višini. Tako je n. r. rasta cena za dobro moško obleko po meri na 3000 do 8000 lir. Poslednja cena je veljala za obleko iz čistega volnenega blaga. Sedaj so izdani potrebni ukrepi, da se take kupčije onemogočijo. Obenem je poskrbljeno, da je mogoče na oblačilne zbirne kupiti tipizirano tekstilno blago po nizkih maksimalnih cenah.

— Delovanje madžarskega zunanjetrgovinskega urada. Kakor poročajo iz Budimpešte, je madžarski zunanjetrgovinski urad ustanovil na Danskem posebno zastopstvo z namenom, da omogoči razširjenje blagovne izmenjave med Madžarsko in Dansko. Predvidena je ureditev v skladu z zastopstvom tudi v drugih deželah. Ustanovitve zastopstev utemeljujejo madžarski listi s tem, da je treba že danes misliti na blagovno izmenjavo po končani vojni, da ne bo nenadnji prehod iz vojnega gospodarstva v normalne razmere povzročil težav, kakor po končani prvi svetovni vojni. Madžarski zunanjetrgovinski urad skrbi zaradi tega že danes za ureditev trgovinskih odnosov po vojni in ustanavlja zastopstvo v onih deželah, s katerimi bo po vojni mogoče čim prej urediti in povečati blagovno izmenjavo.

Nakazovanje bolnišnih dodatkov za februar

Bolnikom, ki so po predloženih zdravniških spričevilih upravičeni do dobaviteljnih dodatkov racioniranih živil, bo bolniški odtok mestnega preskrbovalnega urada delil bolniška nakazila za mesec februar vsako dopoldne od 8. do 11.45 ure samo v pritličju Turjaške palače v Križankah, Gosposka ulica 15., po naslednjem razporedu:

Od 1. do 9. februarja samo bolnikom, ki imajo pravico tudi za mesec, tako da pridejo pa vrsto v torek 1. februarja bolniki z začetnicami priimka A do D, v četrtek 3. februarja bolniki z začetnicami E do J, v petek 4. februarja bolniki z začetnicami K, v soboto 5. februarja bolniki z začetnicami L do N, v ponedeljek 7. februarja bolniki z začetnicami O in P, v torek 8. februarja bolniki z začetnicami R do T in v sredo 9. februarja bolniki z začetnicami U do Z.

Od 10. do 18. februarja drugim bolnikom, tako da pridejo na vrsto v četrtek 10. februarja bolniki z začetnicami A do C, v petek 11. februarja bolniki z začetnicami D do H, v soboto 12. februarja bolniki z začetnicami I do K, v ponedeljek 14. februarja bolniki z začetnicami L do N, v torek 15. februarja bolniki z začetnicami O in P, v sredo 16. februarja bolniki z začetnicami R in S, v četrtek 17. februarja bolniki z začetnicami T do U in v petek 18. februarja bolniki z začetnicami V do Z.

Od 19. do 28. februarja bo bolniški odtok delil nakazila za sladkor za dojenčke in bolnike, toda le na podlagi predloženih zdravniških spričeval tako, da pridejo na vrsto v soboto 19. februarja bolniki z začetnicami A do C, v ponedeljek 21. februarja bolniki z začetnicami D do H, v torek 22. februarja bolniki z začetnicami I do K, v sredo 23. februarja bolniki z začetnicami L in M, v četrtek 24. februarja bolniki z začetnicami N do P, v petek 25. februarja bolniki z začetnicami R in S, v soboto 26. februarja bolniki z začetnicami T do U in v ponedeljek 28. februarja bolniki z začetnicami V do Z.

Zdravstveni zavodi, ki so upravičeni do dobaviteljnih dodatkov, naj pošljejo po nakazila od 1. do 10. februarja popoldne.

Bolniki, ki dobivajo dodatek mesa, morajo prinesiti s seboj živilsko nakaznico za mesec februar z neodrezano nakaznico in odrezki za meso. Kdor ne bo prinesel s seboj teh odrezkov, ne bo dobil bolniškega nakazila za meso.

Opozarjamo, da sprejema mestni fizikat zdravniška spričevala za priznanje bolniškega dodatka živil samo od 1. do 20. v mesecu.

Upravičence opozarjamo, ne se neterkno ravnavajo po tem razporedu.

Naznanjamo, da je dne 19. t. m. po dolgotrajni in težki bolezni umrl naš dolgoletni in zvesti sodelavec, gospod

GUSTAV KOBE

TRGOVSKI ZASTOPNIK

Pogreb se je vršil 21. januarja 1944 v Trebnjem.

Blagopokojnika, ki si je s svojimi odličnimi sposobnostmi, svojo zvesto vdanostjo in z neutrudljivo delavnostjo pridobil velikih zaslug za napredek našega podjetja, bomo ohranili v trajnem častnem spominu.

Ljubljana, 25. januarja 1944.

JELACIN & KOMP.,
tovarna zamaškov in izolacij,
Ljubljana

Pri mladinskem sodniku

V Ljubljani in okolici se je la ni rodilo 181 nezakonjskih otrok

Ljubljana, 27. januarja.

Mladinsko sodstvo opravlja v okviru okrajnega sodišča poseben mladinski sodnik. Kdor se za to sodstvo zanima, se ne bojte spomni pokojnega pisatelja Frana Milčinskega, idealnega mladinskega sodnika, ki je s svojo iznajdljivostjo ustvaril pri nas večino praktičnih osnov, na katerih se je potem razvijalo in se še razvija mladinsko sodstvo. Milčinski spi že celo desetletje svoj večni sen na pokopališču pri Sv. Križu. Za njim je zanjela velika vrzel, ki je ni bilo mogoče takoj zapolniti. Šele pred dobrim letom, ko je prevzel posle v zvezi z mladinskim sodstvom pri ljubljanskem okrajnem sodišču dr. Bronislav Skaberne, se je delo na tem polju znova poživilo. V še kratkem času je dr. Skaberne s svoje iniciativnosti dosegel lepe uspehe kljub težavnim razmeram in nenaklonjenemu času.

V Ljubljani in okolici 2389 nezakonjskih otrok

Sedaj je minilo prvo leto obstoja tega važnega odseka, ki spada v sklop I. oddelka (nesporednega) okrajnega sodišča v Ljubljani in obsega vse posle, ki se kakor koli tičejo družine. Zato podajamo nekaj podatkov o njegovem delovanju, saj bodo zanimive za široko javnost. Iz civilno pravnega področja spadajo v pristojnost tega odseka vsi posli otroškega varstva, zlasti nezakonjskih otrok, posli mladinske zaštite, ukrepi v korist ogroženih otrok in dodelitve otrok ločenih staršev. Nadalje se v okviru odseka obravnavajo sporazumne ločitve, pridržanja in prekliti. Na mladinsko kazensko področje deluje odsek kot sodišče za mlajše mladolletnike, to je za prestopke mladostnikov od 14. do 17. leta. Nadalje kot varstveno sodišče, ki določa vzgojne odredbe, ko gre za kaznivla dejanja otrok, ki se ne smejo preganjati in kaznovati.

Sodišče je lani izdelalo statistiko, ki kaže, da je imelo lani skupno 6516 varovancev. Samo iz mesta Ljubljane jih je bilo 3227, med njimi 1382 nezakonjskih otrok, 1454 polsirot (otrok, ki jim je umrl oče ali hranitelj), 89 popolnih sirot (otrok, ki sta jim umrli oboje starša) in 302 zanemarjena otroka. Prihizno prav toliko je otrok iz ljubljanskih okolice, ki ima z njimi opravo sodišče. Statistika našteva iz ljubljanske okolice 1007 nezakonjskih otrok, 2074 polsirot, 101 popolno siroto in 107 zanemarljen otrok, skupno 3259 otrok.

Porast varovancev za 50 %

V dvajsetih letih se je število sodnih varovancev dvignilo za skoro 50%. Statistika iz leta 1921, nam pove, da je imelo ljubljansko sodišče tedaj opravka z 2200 otrok iz mesta (med njimi je bilo 964 nezakonjskih otrok, 1134 polsirot in 102 popolni sirote) in 2920 otrok iz okolice (med njimi je bilo 848 nezakonjskih otrok, 1901 polsirota in 171 popolnih sirot). Skupno torej 5120 varovancev. Od števila 6516 kolikor izkazuje lanska statistika, je 1036 sodnih varovancev pod varstvom generalnega varstva »Društva za otroško varstvo in mladinsko skrb v sodnem okraju Ljubljane« sodnega nadsvetnika v pokloju Otona Vidica.

V zvezi z gornjimi številkami so zanimive še nekatere druge ugotovitve. Leta 1939 se je rodilo v Ljubljani skupno 130 nezakonjskih otrok, v okolici, kolikor spada pod krajevno pristojnost ljubljanskega okrajnega sodišča, pa 49. Leta 1940 se jih je rodilo v Ljubljani 151, v okolici 51, leta 1941 v Ljubljani 181, v okolici 35, leta 1942 v Ljubljani 135, v okolici 35 in lani v Ljubljani 145, v okolici pa 36. Ker je sedaj okoličanom oteženo dostop v mesto, je verjetno, da se bodo kasneje števila o nezakonjskih otrokih, ki so se rodili zadnji dve leti v ljubljanski okolici, še povišala.

Ogroženi otroci dajo največ dela

Lani so zelo narsli posli v zvezi z ogroženimi otroki. Odsek se je bavil z njimi v 205 primerih. Med njimi sta bila 102 sodna varovancev, pri drugih 103 pa so za sodne ukrepe intervenirali starši ali pristojna oblastva (polica, šola itd.). 41 teh otrok se je posrečilo oddati v zavode. To je zelo lep uspeh, ker morda še nobeno leto ni bilo mogoče toliko otrok spraviti v zavode. Razen tega so bili 4 otroci oddani v zavod v mladinsko kazensko postopanju. Oblastva so lani intervenirala za ukrepe proti otrokom v 87 primerih. To je zelo visoko število, kar kažejo pri-

merjalne številke iz prejšnjih let (15 let 1939, naslednja tri leta pa po 17). Kazenskih primerov je bilo lani 28 (predlanskim 30).

Mladinska zaštita in mladinski skrbstvo se ravna po dveh kriterijih. Odločilno je, ali gre za civilni ali za kazenski primer. Med civilne primere spadajo tudi težave staršev z otroki do 14. leta in z mladostniki od 14. do 21. leta. V vseh teh primerih nastopa odsek kot varstveno sodišče. Posluhuje se pri tem naslednjih sredstev: pouk otroka in staršev, svarila, pokaranja in nadzorovanje otrokovega početja skozi določeno dobo. Otroci in mladostniki prihajajo v tem času ob določenih dneh sodniku poročat o svojem življenju od zadnjega obiska. Rok obiskov in poročil so odvisni od stopnje ogroženosti otroka ali mladostnika.

Kako se skuša pomagati otrokom

V mladinskem sodstvu je zelo važno, da spozna sodnik mladostniško psiho. Od prvega srečanju mu zato nuroči, naj napiše svoj življenjepis. Iz njega so običajno zrcali mnogo tega, kar tare, vpliva in vodi mladostniško dušo. Življenjepis so se doslej izkazali kot izvrstno vzgojno sredstvo. Dolžnost poročanja o svojem življenju je pa v mnogih primerih edino sredstvo, s katerim lahko vodi sodnik nadzorstvo nad mladostniki, zlasti ker je sedaj zelo težko dobiti zavodno oskrbo, posebno za otroke, ki niso pristojni v Ljubljani ali pokrajini. Smisel tega sretstva je, da čuti otrok vedno nad seboj razen nadzorstva tudi avtoriteto.

Drugo sredstvo, s katerim skuša mladinski sodnik pomagati otrokom in njihovim staršem ter rejnikom, so podpore. Mnoge rejnice, ki so sprejele otroke iz usmiljenja, so podpirale in zalagale svojega varovanca tako dolgo, da so izčrpale vsa svoja sredstva. Potrebna jim je podpora. Ta način zavarovanja nadaljnje otrokove vzgoje je v toliko ugoden, ker ostane otrok v dosegljivi družini in je vzgoja v krogu domačih večkrat primernejša kakor v zavodu. Mladinski sodnik nadzoruje tudi rejnice in rednike, da ne bi otrok izrabljali.

Zavodi so prepolni

Končno mora mladinski sodnik poskrbeti v nekaterih primerih, ko ne more mladostniku pomagati drugače, za zavodno oskrbo. Zanimivi so podatki, kako je sedaj v Ljubljani z zavodi, ki vzgajajo otroke. S 1. januarjem 1943 so prešla dnevna zavetišča mestne občine ljubljanske in zlasti zavod Antona Jerine v Trnovem pod upravo šolskega patronata GILL-a. Nekateri zavode za rejence in male otroke je prevzela v upravo zveza narodne ustanove za zaščito mater in otrok. Prošnje za sprejem je bilo treba vlagati za dojenčke in otroke do 6. leta na pokrajinsko zvezo narodne ustanove za zaščito mater in otrok, ki je delovala kot ustanova italijanske fašistične stranke, za otroke od 7. do 14. leta, kolikor niso bili pokvarjeni ali defektni, pa je bilo treba prositi šolski patronat GILL-a. Oskrbo izprijenih in defektnih otrok je GILL odklanjal. Zato se je moralo za take otroke zaprositi VI. oddelku prejšnjega visokega komisariata, kolikor niso bili ti otroci pristojni v Ljubljani. Če pa so bili pristojni v Ljubljani, je bilo treba prošnjo vložiti na mestno občino ljubljansko. Za sprejem otrok v pokrajinsko deško vzgajališče na Selu je bil pristojen IV. oddelku prejšnjega visokega komisariata.

Selaj je to poslovanje nekoliko poenostavljeno. V novih razmerah je za v Ljubljano pristojne otroke ne glede na zanamarnost, izprijenost in defektnost pristojna za zavodno oskrbo mestna občina ljubljanska, VI. oddelku pokrajinske uprave pa je pristojen za zavodno oskrbo v Vajeniškem domu in Zavodu šolskih sester, razen tega pa za vse otroke iz pokrajine. IV. oddelku pokrajinske uprave je še nadalje pristojen za sprejem v pokrajinsko deško vzgajališče na Selu.

Vsi zavodi so tako polni, da bo težko dojeti nove sprejeme. V Ljubljani je skupno 31 zavodov, ki so imeli novembra lani 1700 gojencev. Največje pomanjkanje se čuti glede zavodov za moralno padla dekleta, ki se je njih število zadnje čase zelo povečalo.

Postopek v kazenskih primerih

Če gre za kazenski primer, za primer mladostnika, ki je zagrešil kaznivo dejanje v starosti 14. do 17. leta, poizveduje in zbira sodnik predvsem podatke, ne toliko

o dejanju, kakor o osebnosti mladega grešnika. Pomaga mu pri tem psihološko-tehnična mnenja strokovnjakov pedagogov. Po poizvedbah izreče sodnik po predlogu državnega tožilca osebnosti mladostnika in storjenemu dejanju odgovarjajočo vzgojno odredbo (ukor, odpust na preizkušnjo za dobo enega leta, ali oddajo v zavod za vzgajanje ali poboljševanje). Med odpustom na preizkušnjo opravlja sodnik nadzorstvo.

Lani so bili v pomoč mladinskemu sodniku postavljeni posni varstveni svetniki v posameznih mestnih okrajih. Pobuda se je obnesla. Varstveni svetniki dajejo sodišču podatke, ki bi jih sicer težko dobili. Ustanova kaže nekaj pomanjkljivosti in potrebo po izpopolnitvah, ki jih pa bo mogoče v nadaljnjem razvoju odpraviti, zlasti ko se bodo zopet umirile splošne razmere.

Pravo v službi socialnega dela

Delo mladinskega sodnika je zelo obsežno in socialno izredno važno. V prihodnjih letih in desetletjih lahko pričakujemo, da se bo sodna služba za doraščajočo mladino razvila v samostojno panogo. Upoštevati

moramo namreč, da se danes vse delo mladinskega sodnika opravlja sicer v okviru zakona, vendar brez podrobne zakonake urelitve mladinske zaštite.

V sklopu naših prvih ustanov je mladinsko sodstvo posebne vrste delo in se zanj večkrat pomilovalno zatrjuje, da ni pravniki. Toda takim ugovorom je dal že pokojni Milčinski pravičen odgovor: »Pravniško res ni v tem smislu, da bi mu jedro tičalo v skoraj abstraktnem to-mučenju, sukanju in raztezanju posameznih zakonskih določb, v blesteh sodnih in sklepov in v zanimivi tekmi instanc. Delo mladinskega sodnika je manj papirato, manj se pozna v spisih, tem bolj pa v življenjskih posledicah. Če potemtakem ni čisto pravniško, je pa zato socialno. Oni, ki se jim važna zdi le pravniki stran sodnikovega dela, še niso prebrehli vselej na tehnični pravni vede. Imponira jim še tehnična spretnost sama na sebi, virtuozi teta. Praktičnemu sodniku pa mora biti tehnika pravne vede le potrebno sredstvo za socialno delo.« (Fran Milčinski: Iz delovanja mladinskega sodnika, Slov. pravnik, Ljubljana, 1910.)

Nebesni vplivi na vreme

Ako zasledujemo razvoj naravnoslovnih znanosti, spoznamo, da sta bili nekoč vedi o zvezdoslovju in vremenslovju tesno povezani. To tudi ni čudno: človek je tedaj mislil, da imajo nebesna telesa vpliv na zemeljsko vreme, zato je, kjer je le mogoče, iskal vzročno zvezo med nebesnimi pojavi in vremenom. Saj se je celo astronom Herschel tako daleč spozabil, da je sestavil tako imenovani »vremenski ključ«, ki še sedaj straši po naših prilikah in kolebarjih.

Današnji članek ima namen, seznaniti bralca z nekaterimi vplivi nebesnih teles na zemeljsko vreme, to pa ne samo z vplivom Lune, temveč tudi sonca, ki je, kakor bomo čisto, važen činitelj pri nastajanju vremenskih situacij.

Velikanski vpliv vrtenja Zemlje na vreme

Naša Zemlja je majhno nebesno telo, ki se vrti okoli Sonca (revolucija) in pa okoli svoje osi (rotacija) in je nagnjena nasproti ravnini ekliptike pod kotom 66°. Nahajamo se torej na neprestano se vrteči krogli, ki se zavrti v enem dnevu okoli samega sebe.

Se zavedati se ne moremo, kako važen faktor je rotacija v vremensko-klimatografskih stvareh.

Kakor je znano, se zrak okoli ekvatorja dviga, ker se tu mnogo bolj segreje. Ko pride tople zrak v višje, hladnejše lege, začne kondenzirati vlagu v oblake in padavine, sam pa odteka v smer proti obema tečajema, to pa zaradi vedno novih pošiljk z razgretih tal. Zrak pa zaradi učinka zemeljske rotacije ne potuje več naravnost proti polu, temveč po neki krivi poti. Zemeljska rotacija namreč nagne tir teh zračnih mas na severni polobli (hemisferi) na desno, na južni pa na levo. Tako dobe zračne mase že na 30° g. s smer vzhod-zahod, medtem ko so imele nad ekvatorjem smer jug-sever.

Zračne mase naredijo tako nekakšno zračno črto, pregrajo, ki ovira nadaljnje otekanje mas proti tečaju. Od ekvatorja dotekače mase se začne zaradi te pregraje stiskati, postanejo težje in odtekače sedaj pri tleh proti ekvatorju (pasati). To področje spuščajočih se mas so nepregledne tropske pušave. Vidimo torej, kako važno vlogo ima zračna pregraja, ki je prav za prav le posledica zemeljske rotacije. Nadalje zopet ne more zrak dotekati iz maksima naravnost proti središču de-presije, temveč opravi to pot po posebni spirali (o tem je pisal v »Jutru« g. M. Čadež dne 25. julija min. leta). Zrak namreč doteka vedno iz maksima k minimumu!

Drug velik vpliv na splošno klimatografsko situacijo naše Zemlje pa je v spreminjanju nekaterih elementov nebesne mehanike.

Kakor je znano, se naklon osi, ekscentriciteta Zemeljske poti in letne dobe na Zemlji neprestano spreminjajo.

Ob tako imenovanih ekstremnih pogojih (ekstremni pogoji so: skrajna ekscentriciteta, zima v periheliju [najmanjši oddaljenosti Zemlje od Sonca], največji naklon ekliptike) imamo na severni polobli poleti mrzlo vreme, ki traja dolgo, pozimi pa še dokaj toplo vreme. Enakomernih pogojih (majhna ekscentriciteta poti, najmanjši naklon ekliptike i. dr.) pa sta poletje in zima enako dolgi, jesen je na severni polobli kratka, topla, pomlad pa dolga in hladna.

Te različne kombinacije omenjenih elementov nebesne mehanike imajo za posledico spreminjanje podnebja. Tako n. pr. tudi mislijo neka-

teri, da je ravno spreminjanje elementov nebesne mehanike imelo za posledico menjanja geoloških dob.

Vzporedno s tem se zopet spreminja življenje: razne prilagoditve (modifikacije in diferenciacije) ustvarjajo nove življenjske oblike iz starih izginjajočih.

Vidimo torej, kako globoko posegajo spremembe nebesne mehanike na Zemljo in njeno življenje.

Te pravkar omenjene astronomske vplive na Zemljo in njeno podnebje bi lahko poimenovali matematične astronomske vplive, ki se v krajšem ali daljšem času periodično ponavljajo.

Poleg teh imamo še drugo zelo važno vrsto, ki se imenuje:

Fizikalni astronomske vplivi na vreme

V to vrsto moramo šteti predvsem važen vpliv Sonca in njegovih peg na naše ozračje.

Prav gotovo je čitatelju kaj znano o krasnem atmosferičnem pojavu, ki krasi dolge polarne noči: o tečajnem sijju. Pred leti smo lahko videli ta očarljivi nebesni pojav tudi v naših krajih.

Kaj je bistvo tečajne svetlobe?

Vzporedno s polarnim sijjem se odigrava na Zemlji velik magnetni viharji, ki vzvrmirajo magnetno iglo, da se začne nemirno tresti.

Sčasno se odigrava tudi na Soncu strahotne stvari. Sončno oblo pretresajo kozmični viharji in nenavdno veliko število peg opazamo v tem času na Soncu. Dvigajo se veliki roji elektronov in brze proti Zemlji. Tu trljajo v visokih atmosferskih višinah ob zračne molekule, jih ionizirajo in tedaj se pojavi tista tajnstvena svetloba.

Sedaj se nam nehoti valiti vprašanje: Ali nimajo ti roji elektronov tudi vpliv na vreme ali vsaj na splošno vremensko situacijo?

Z današnjega znanstvenega vidika je odgovor pritrdilen. Velika naloga znanosti je v tem, da proučuje odvisnost od Sončnih peg in nalike s splošno, vremensko situacijo.

Neumorno opazovanje Sonca in njegovih peg je pokazalo, da se vsakih 11 let pojavi posebno velika količina peg in drugih izbruhov na Soncu. To je tako imenovana 11letna perioda sončnih peg. V tej periodi imamo stanje popolnoma brez peg (veliki minimum) in čez pet do šest let stanje z mnogimi pegami (veliki maksimum). Med minimumom in pa maksimumom se Sončna aktivnost veča, od maksimuma dalje pa pada.

Prav sedaj ni na Soncu peg: je veliki minimum.

Vzporedno s tem — kakor mislijo nekateri — je sedaj vreme tako velkopotezno znajoča.

Nekateri menijo, da nastopajo mrzle zime predvsem v času rastoče sončne aktivnosti. Potemtakem utegnejo biti prihodnje zime mrzle, kajti sedaj se začneja Sončna aktivnost polagoma večati in se bo večala do leta 1950, ko bo veliki maksimum. Za časa popolnih sub-minimumov, t. j. tistih manjših minimumov, ki se pojavijo v tem (v serijah) v času 11letne periode, vladajo na Zemlji velike toplotne razlike. Leta pred velikim minimumom so po navadi zelo hladna, ker se tedaj vrsti mnogo serijskih totalnih subminimumov (1929, 1942 in morda zopet 1953). Vendar se bodo znanstveniki morali še mnogo truditi, preden bodo izrekli končno besedo o vplivu Sončnih

peg na Zemeljsko vreme. Iz navedenega le vidimo, da se utegneja nekoč v prihodnosti

astronomija in meteorologija združiti

in obe skupno pomagati človeku pri njegovem napovedovanju vremena. Tedaj bo zopet postala astronomija praktična veda.

Kakor torej vidimo, imajo nebesna telesa in nekatera spreminjanja elementov nebesne mehanike velik vpliv na Zemeljsko vreme. V prihodnosti se bodo morali ozirati znanstveniki tudi na astronomske činitelje, ki jih sedaj meteorologi še ne upoštevajo. Napredek meteorološke znanosti obstoji zlasti v odkritju raznih nebesnih vplivov na vreme. M. B.

PORT

Pet besed o nogometu

pod okriljem CONI-a

Ze večraj smo objavili nekaj suhih nogometnih izidov iz italijanskega prvenstva, danes pa dodajamo, tem prvim podatkom o tej športni konkurenci še nekaj splošnega pregleda, ki ga posnemamo po tržaškem nemškem dnevniku »Deutsche Adria-Zeitung«, ki se je razen z drugim zanimivim športnim rubriko List živahno in precej obsežno športno rubriko List naša seznanja z novim načinom prvenstvenega tekmovalstva v tej najbolj udomačeni športni panogi v Italiji in piše med drugim:

»Hudi pretresljaji, ki jih je utrpelo vse javno življenje v Italiji zaradi dogodkov z dne 25. julija in 8. septembra 1943, so bili tako daljnosežni, da jih ni vzdržal niti trdno povezan in strogo disciplinirani športni obni. Kljub temu se, s športniki — in to jim daje tudi v tej deželi najljepše spričevalo — med prvimi pomagali in potem niso zamudili nobene priložnosti, da bi športno življenje čimprej spet oživilo vsaj časom in okoliščinam primerno.

V nogometu so prve poskuse v tej smeri podvezeli v Rimu, kar je bilo deloma olajšano zaradi tega, ker je v prestolnici močev dovolj, da si lahko ustvarijo zanimiva srečanja. Ne da bi jim bilo treba potovati in obremenjevati že tako močno zasedene prometne zveze v Rimu je trenutno položaj med udeleženci tega obnovljenega prvenstva ob žogi takšen, da je Roma sicer spredaj, kaže pa, da bo imela zaradi odlične forme svojega najnevarnejšega tekmeta Lazio še marsikatero sitnosti. V ostalem pa se je tam pojavil še tretji kandidat (Tirena), ki je zbral najboljši moči iz raznih rimskih klubov in že v nekaj nastopih dokazal svojo popolno zrelost za najboljši mesta.

Najzanimivejšo skupino v tej borbi petih tvorijo klubi iz Piemonta in Ligurije. Med sedeljočimi v tej družbi so razen lanskega državnega in pokalnega prvaka Fiat-Torina še druge močne enajstovice iz nekdanje divizije A, kakor: Juventus, Genova 1893, Liguria, Novara in Alessandria. Potem so priključeni še nekateri novinci (Biella, Cistalia, Cuneo), ki so v prvem naletu dobili kar dobro oceno in proti pričakovanju pobrali nekaj »čisto sigurnih« točk boljše na papirju.

V Lombardiji imata seveda IC Milano in Ambrosiana glavno besedo, čeprav sta se v prvem kolu te z muko uveljavila nad drugozmrežnima Fanfallo in Brescia, ki je edini gol dneva zabila sama v svojo mrežo. V tej skupini igrajo še: Varese, Cremonese, Pro Patria in prvorazredna Atalanta iz Bergama.

V Benečiji gre to tekmovalce zelo hitro od rok. Venezia še ni posegla v dosegke, izmed ostalih pa sta najbolj uspešna Vicenza in Verona.

V skupni »Jadranske Primorje« je z veliko sigurnostjo startala Triestina (v prvi tekmi proti Ampele), toda že minulo nedeljo je zaigrala obde točki ob gostovanju v Trbiču (izidi so bili objavljeni včeraj). Drugi najmočnejši predstavnik tega okrožja se že od Udinese, ki je v prvem kolu dobil obe točki pri Poniziani in bržkone tudi v drugem proti enajstovici San Giusta iz Trsta. Čeprav izid tega srečanja zaskrbi še ni znan.

Mnogo je bilo razprav in načrtov za letošnje organizacijo prvenstvenega tekmovalstva po italijanskih nogometnih terenih in vse je prišlo drugače. Za športnike ni nobena naloga pretežka in tako so tudi minogrede rešili vprašanje, po kateri poti si bodo poiskali prvaka v spreminjenih razmerah. V petih skupinah — tako je teče ta konkurenca in tako tudi sezona 1943/44 ne bo brez prvaka!

Japanci se selijo iz mest na deželo

Na Japonskem je izšel zakon, ki silijo otroke, stare in žene izseliti se iz mest in oditi na kmete. Tudi vse druge osebe, ki niso v vojni službi ter ne opravljajo za vojno važnih poslov, morajo zapustiti mesta, da se tako zognje morebitnim napadom terorističnih bombnikov.

KULTURNI PREGLED

Roman o ljudeh na Luni

Kdo ni občutil v lepi, jasni noči prečudnega čara Lune, ki lije z neba kakor z okroglega vrta srebrno mesečino in vabi človeško domišljijo v neznane daljave, v svet fantastičnih življenjskih podob? Že v davnih časih so si ljudje izmislili v zvezi z Luno razne pravljice, mite in verske simbole; pozneje, ko se je pod vplivom razvoja astronomije začela uveljavljati selenografija, t. j. veda o Luni, ko so dobili ljudje o njeni vidni strani podatke, ki so omogočili sestavo karte z imeni »mori«, gor in planjav, so šele začeli mikati človeškega duha problemi življenja na Luni. Kaj kmalu so raziskavanja pokazala, da je Luna, kolikor jo vidimo zemljani, mrtev svet in da ni mogoče razgrniti na njo prizorišča fantastično zasnovanega življenja. Toda, kaj če se skrivajo na nam nevidni strani nehotene življenjske možnosti?

Poljski pisatelj Jerzy Zulawski je spisal o Luni fantastični roman »Na srebrni obli«, ki ga je pravkar izdala Dobra knjiga v prevodu dr. Rudolfa Moleta. V vrsti petnajstih del, ki jih je izdala Dobra knjiga, je ta roman docela svojevrstna fantastična stvaritev. Bralce se zlasti v uvodu in v prvem delu večkrat spomni priljubljenega avtorja svojih mladih let Julesa Vernea, vendar nikar ne mislimo, da je Zulawski posnemal francoskega pripovednika, ki so mu bili naravnoslovni ali tehnični problemi priljubljeno izhodišče za dolge in pestre poletne bujne stvarjalne domišljije. Uspeh romana »Na srebrni obli«, ki je izšel pred sedanjo vojno v več svetovnih jezikih in se močno priljubljuje ljudem takega čtiva, je v

nečem drugem: v posrečenem prenosu človeških zadev na Luno, torej v izrazito pripovednem razpletu, v sproščenem fabularanju in uživalnem opisanju. Pisatelj ne navaja le po naključju Dantejevih stihov iz »Pekla«. Tudi strahotni prividi genialnega Florentinca s pokrajina pekla in z nešteti načini mučenja grešnih duš so do neke mere prenos tedanjih problemov in pojavov v podzemni svet, ki ga resda postavlja vera kot metafizična realnost, vendar ga samo pesnikova stvarjalna fantazija slika v vseh njegovih nastopih. Selenografska dognanja so sicer dala Zulawskemu eksaktnostjo stvarino, kakor jo je mogel imeti Dante za svoje ipovedne onostranstva, toda vliče vsemu upoštevaju selenografskih dejstev, tičočih se Lunine površine v nam znanem delu, je imel Zulawski pred seboj drugačen. Danetju mnogo bližji smoter, kakor popularni Jules Verne. Hotel je pokazati — ne možnosti, ki jih še ima znanost, marveč veličino in bedo človeškega življenja, ki bi tudi na Luni ohranilo vrojene zakone svoje usode.

In v tem fantastičnem poizkusu je nekaj več kakor samo fantazija: v njem zaznavamo zadnje trpko spoznanje o smiselnosti in nesmiselnosti človeškega bitja in žitja. Kaj je sanjaril duševni oče drznega podviga, astronom O' Tamor, ki prvi naložni večni potek na srebrni obli? O' Tamo, ki jih bosta spočela Marta in Tomaž o sreči, ki bodo daleč od zavrnjenosti človeške omike, o idealnih rodovih, brez slabosti in privilegijev, ki so logični večni nezgod človeštva na Zemlji! Gleam na te

otroke, pa se mi dozdeva, da je dobri starček pozabil, da bodo človeško potovstvo vedno sestavljala človeška bitja, noseča v svoji krvi zarodek tega, kar je postalo sramota zemeljskih rodov. In ni nemara najstrašnejša ironija, da človek prenaša svojega sovrznika sam v sebi celo na zvezde v vsemirju? Tako modruje pisec »Dnevnik z Lune«. Poljak Jan Korecki, udeležene prve odprave na Luno, moč, ki ostane izmed vseh nadalje živ. Ta mož, ki vidi na stara leta, kakor se degenerira v lunskih posebnih razmerah človeško plemo, on umira poln hrepenenja po zemeljski domovini na tisti strani Mesece, odkoder se vidi velika zemeljska obla: Človek bi hotel zapustiti Zemljo in zaživeti izven nje novo, srečnejše življenje. A kaj ko je sam proizvedel to Zemljo in njenih življenjskih pogojev! Kaj ko nosi v svoji krvi kati tistih slabosti, ki so človekovo bistvo in jih ne morejo spremeniti ne socialne revolucije na Zemlji in ne spremene njene fizikalne okolnosti na drugih nebesnih telesih! Tako spoznava človek tudi v kozmičnem zrcalu svoj nespremljivi notranji obraz, svoj osnovni človeški genotip...

Astronom O' Tamor zisnuje odpravo na Luno s smotno izdelanim projektom, ki se lahko spremeni v avto in v čoln. Priladizijo se mu angleški zdravnik, njegova ljubica iz bogate rodbine indijskih razdev in še dva druga raziskovalca fanatika. S seboj vzamejo tudi pasjo robdino. Odprava uspe, nekega dne se projektlet ustavi na določenem mestu na Luni, od sunka pa se pomereč vodi odprave O' Tamor. Drugi nadaljujejo pot preko fantastičnih lunskih pokrajin, ki prekašajo Dantejev pekel doživljajo — odvisni samo od zraka in hrane, ki jih imajo s seboj v hermetično zaprtem avtomobilu — prečudne dogodke,

mučeni od večnega strahu pred smrtjo in v nevarnosti, da uničijo drug drugega v boju za umetni zrak, ki jim začenja primanjkovati. V prvem delu dnevnika, ki ga piše Poljak, so opisana poabstna tavanja po Luninem površju. Smrt zdravnika Tomaža in prihod novega projektleta z Zemlje, s katerim dospeta dva Francoza in ki se zaradi majhne računске napake usodno ponesreči, to sta dva najzanimivejša dogodka. Iz ponesrečenega izstrelka rešijo predvsem posode z umetnim zrakom in teh troje ljudi in troje psov si zdaj zagotovi nadaljnje potovanje k zaželenemu cilju: drugi strani Lune.

Nekedga dne se sen uresniči: prispejo na severni tečaj Lune, vidijo krajino z življenjem, z zrakom in vegetacijo. »Vrhovi večno žare v rožnati zarji, ki jih obseva vedno z druge strani; kar svet stoji, na te gore še ni legla noč, zato pa zelene doline ob njihovem vznožju še nikoli niso videle sonca. Večno pada nanje senca gora. Tu vlada večni mrak, tam večna svetloba. Na sveže, temno zelenje se vsipajo le odsevi rdečih vrhov. Samo včasih po, enkrat v nekaj zemeljskih mesecih, zablisne Sonce zaradi Lunine libracije skozi kako okno v grebenih gora in obstane tam za hip kakor žlaht kerub. Takrat se razlije po soteski širok veletoč svetlobe, buči v slapovih s pečin in meče svoj zlatordeči pramen sem čez loko Čez nekaj ur se sonce skrije na vrhove in svet ležje lagoden somrak na to tiho dolino.

Marta, edina ženska med trojico ljudi ki so postali Lunjani, je strastno ljubila pokojnega zdravnika. Pod srcem nosi sed svoje ljubezni. In nekedga dne se rodi deček, in ko najdejo na Luni boljšo, primernejšo pokrajino, ki omogoča lažje in udobnejše življenje, se naselijo stalno. Deček nagloma raste, pokoren življenjskim

Kronika

Vojni pohabljeni v občinski službi. Vojni pohabljeni nemške vojske, ki so se odočili za policije v komunalno politični stroki, bodo imeli priliko izločiti se v posebnih tečajih, kadar jih bodo doleteli občanom, da prevzamejo svoje delo. Strokovni tečaji za izločanje osebja trajajo eno leto in po njih absolviranju se izda vsakega invalidu spričevalo, ki mu daje pravico do nastopa službe v uradniškem činu. V tečaju se je doslej prijavilo mnogo pripadnikov obrtnega stanu.

Petnajst milijonov dnevnih pošiljk na bojišče. Nemški listi pišejo o velikih storitvah nemške pošte na bojišču, ki je bila uvedena leta 1914 ter je odletel ogromno napredovala. Meseca marca 1918 je dosegla vojna pošta nemške vojske nekaj nad 11 milijonov dnevnih pošiljk. Danes odpravi pošta na bojišče dnevno 13 milijonov pisem in dopisnic in približno dva milijona zavojčkov.

Rimsko plemstvo pri papežu. Papež Pij XII. je v sredo sprejel zastopnike rimskega plemstva in starih patriarhalnih rodbin. Knez Mark Antonij Colonna je izrekel svetemu očetu novoletne čestitke. Večnega mesta ter se mu je zahvalil za dejansko pomoč ob težkih izrednih napadih v prejšnjem letu. Papež se je prisotnim zahvalil za njihovo željo, da jim je podeli svoj blagoslov.

Smrt profesorja Redlicha. Na Dunaju je umrl po kratki bolezni v 85. letu svoje dobe nemški zgodovinar in bivši vseučiliški profesor, dvorni svetnik dr. Oswald Redlich. Pokojnik je bil v letih 1911–1912 rektor dunajske univerze, leta 1918 pa je bil izvoljen za predsednika akademije znanosti na Dunaju. Pozneje je bil imenovan za predsednika zavoda za raziskovanje avstrijske zgodovine. Imel je častne doktorate univerz v Monakovem, Inomestu in Gradcu.

Pravo tovarstvo. V okolici Wittenberga je prišel neki vojni invalid v smrtno nevarnost ter mu je bilo treba pomagati s transfuzijo krvi. Posežek je bil prav lahko izvršiti sprčo dejstva, da se je javilo prostovoljno 23 tovarišev bolnega delavca, kateremu je bilo rešeno življenje.

Mesto San Juan izpraznjuje. Argentinska vlada je zaradi potresnega razjačenja v San Juanu odredila, da se mora mesto izprazniti. Obenem so bili podvzeti vsi potrebni ukrepi, da se prizadeto prebivalstvo oskrbi z zadostnimi količinami vode, živil, zdravil in obleke. Mobiliziranih je bilo mnogo zdravnikov, ki oskrbujejo na tisoče ranjenec v zasnih bolnišnicah. Zaradi pomanjkanja zdravil so morali izvrševati operacije prve dni po katastrofi brez narkoze, zdaj pa so dobili na razpolago tudi narkotična sredstva, ki operiranjem lajšajo bolečine. V Mendoza so odpeljali 300 otroških otrok, ki so ob potresu nesreči izgubili starše. Oblasti si zdaj prizadevajo, da preprečijo nastanek kužnih bolezni, zaradi česar mrličev ne pokopavajo, marveč jih sežgajo.

Osemdesetletnica znane pevke. Dne 24. januarja je obhajala osemdesetletnico rojstva komorna pevka Ida Križanovsk-Doxad. Jubilejanka se je narodila na Kranjskem, kot dekle pa se je preselila na Dunaj, kjer je študirala na ondnotnem konservatoriju. Njena pevška nadarjenost in lepa pojava sta ji kmalu omogočili dostop na oder in po dovršenih študijah je nastopila kot dramska pevka v Halleu, Elberfeldu, Lipskem, Hamburgu in Weimaru. Ustvarila je mnogo prepročljivih gledaliških pojav. Naposled se je omožila s kapelmikom Križanovskim ter je dala odru slovo.

Osebnost Nelsona Bradleya. Nemški listi poročajo o imenovanju generalnega poročnika Bradleya za poveljnika ameriških čet pod vrhovnim poveljstvom generala Eisenhowerja, da je Bradleyu sedaj 51 let. Svojčas je poveljeval diviziji, v kateri sestavo so bili tudi padalci, ki so se spuščali na Sicilijo. Padalci so imeli tedaj ogromne izgube, ker so Nemci cele oddelke izrojenim oblikam, kakor jih kažejo poljudje — polžuvali, bedni ostanki zadnjih potomcev luninega človeštva, ki jih neka dme odkrijejo na svojih odpravah potomci zemljanov. Opisi Janove pozne starosti in njegove poti v strašno puščino proti Zemlji obrnjene Lunine strani, odkoder hoče videti še enkrat svojo nedosežno domovino, so posebno lepi. Izražajo človekovo hrepenenje po tleh, ki so ga dala in v katerih se čuti zakoreninjenega tudi tedaj, ko je iz znatnih razdalj gledal morda zaradi razočaranja z zemeljsko stvarnostjo poletel na Luno. Temu zadnjemu članu zemeljske odprave na Mesec se posreči izstreliti s topom svoj dnevnik in tako sporočiti zemljanom kroniko ekspedicije in njene trpeke izkušnje.

Hišni starešine, preglejte zaklonišča! Hišno zaklonišče naj bo prvenstveno v kletnih prostorih in v enem delu poslopja, kjer je nad njim največ nadstropij. Kjer ni kleti, uredite kak prostor v pritličju, lahko tudi veže in prehode, kjer pa ni veznega prehoda.

Odstranite železne rešetke na kletnih in pritličnih oknih ali jih vsaj tako preuredate, da se bodo lahko hitro odstranile. Izpraznite in uredite podstrešja! Pripravite pesek in vodo za gašenje za primer letalskega napada.

izrojenim oblikam, kakor jih kažejo poljudje — polžuvali, bedni ostanki zadnjih potomcev luninega človeštva, ki jih neka dme odkrijejo na svojih odpravah potomci zemljanov. Opisi Janove pozne starosti in njegove poti v strašno puščino proti Zemlji obrnjene Lunine strani, odkoder hoče videti še enkrat svojo nedosežno domovino, so posebno lepi. Izražajo človekovo hrepenenje po tleh, ki so ga dala in v katerih se čuti zakoreninjenega tudi tedaj, ko je iz znatnih razdalj gledal morda zaradi razočaranja z zemeljsko stvarnostjo poletel na Luno. Temu zadnjemu članu zemeljske odprave na Mesec se posreči izstreliti s topom svoj dnevnik in tako sporočiti zemljanom kroniko ekspedicije in njene trpeke izkušnje.

Disertacija iz zavarovalstva (Dr. Ivan Martelanc: Razvojna nagibnost oblike zavarovalnega podjetja)

Ravnatelj Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani dr. Ivan Martelanc je lani dovršil na pravni fakulteti v Ljubljani doktorski tečaj iz gospodarsko-financijske skupine in nato napravil izpit, ki je po novih predpisih obsegal tudi pismeno disertacijo. Izbral si je snov iz svoje politične stroke, iz zavarovalstva. Segel je po vprašanju, ki je v sedanjem politično, socialno in gospodarsko prelomnem času zelo aktualno. Branil je tezo z naslovom: »Razvojna nagibnost oblike zavarovalnega podjetja«. Z uspešno obrambo si je pridobil dostojno čast in naslov. Njegova razprava je sedaj izšla v tisku kot prva izmed treh dosedanjih disertacij na pravni fakulteti. Tiskala jo je Zadruga tiskarna v Ljubljani in obsega 134 strani.

Martelancova razprava je razena navedene važna, ker je prva obsežnejša razprava iz zavarovalstva. Pisec podaja najprej zgodovinski razvoj zavarovalnega podjetja, nato pa razčlenjuje posamezne oblike zavarovalnih družb, kakor so se razvijale do danes. V zaključku razpravlja o perspektivah bodočega razvoja in navede o obilni vire in slovstvo, ki so mu služili pri študiju tega vprašanja.

Vprašanje, katera podjetniška oblika je najprimernejša za zavarovalno stroko, je že staro. Za prvenstvo se bore zavarovalnice organizirane kot delniške družbe, na vzajemni podlagi, kot združbe ali kot posamezne blaginje na načelu dokladnega kritja. Vse rešitve pa so pogojene z obstojem zavarovalne stroke sploh. Problem je bolj pereč in zanimiv, ker nekatere splošne socialne in gospodarske tendence silijo v smer, kjer bi zavarovalstvo, kakor ga poznamo danes, izgubilo skoro popolnoma svojo eksistenčno upravičenost.

Zavarovalna podjetja so oblikovala v glavnem tri stremeljenja: prvo je človekoljubnega značaja in hoče s samopomočjo in vzajemnostjo pomagati človeku, ki ga je zadela gospodarska ali življenjska nesreča; drugo je zraslo kot otrok kapitalizma in nudi pomoč zato, da doseže določene presežke kot dobiček; tretje pa je javnopravnega značaja, ko skuša javna oblast izločiti iz zavarovalne stroke razne

ke pristalnih padalcev uničiti. Bradley je doslej pripadal 7. ameriški armadi, ki je sodelovala pri izkrcanju na Sicilijo.

Svarijo za neizvežbane smučarje. Med božičnimi prazniki in novim letom se je primerilo v Alpah precej smučarskih nesreč, ki imajo skoraj vse vzrok v neizvežbanosti mladih ljudi, ki se radi producirajo s smučmi po planinskih svetov. Samo v eni sami planinski postojanki so našli 15 primerov kostolomov, pohabljenih udov, zmruženj itd. Zaradi tega opozarjajo pristojni činitelji mladino, naj v bodoče pazi, da ne bo zaradi napačnega sportnega udejstvovanja nastalo več škode nego koristi.

Zaradi visokega snega v Anatoliji so običali v njem iz Erzeruma in Abane proti Istanbulu vozeči vlaki.

Ameriške železnicarje stavlja. Iz Združenih držav poročajo, da je izbruhnila stavka v ameriških železnicarjih zaradi delavskih zahtev po boljših mezdah in krajšem delovnem času.

Starka v plamenih. V Gradcu se je pripetila 83letni upokojeni učiteljici Ireni Klemenovi huda nesreča. Starka se je približala pečici, da bi se pri nji segrela, nesreča pa je hotela, da se ji je vnela obleka, ki je trenutno spremenila ženo v baklo. Soseci so Klemenovo rešili, da ni zgorela pri živem telesu. Zaradi opeklin pa so jo morali odpeljati v bolnišnico.

Zena je skušala zastupiti moža. V Rouenu na Francoskem je neka žena, ki ima svojega moža v nemškem ujetništvu, skušala zastupiti moža na ta način, da mu je večkrat poslala v ujetništvo s strihinom pomešano maslo. Zaradi tega je bila žena obsojena na dosmrtno prisilno delo.

Obsojena tihotapka. Med železniško vožnjo proti Dunaju je bila aretirana neka trgovska potnica, pri kateri so našli pregledniški organi nekaj moke in masti, pet jajc in kilogram masla. Omenjeno blago je ženska nakupila na kmetih. Zagovarjati se je morala zaradi tega pred dunajskim sodiščem, kjer je bila obsojena na dva meseca ječe in 500 mark globe.

Iz Ljubljane

Nova grobova. Po dolgi mučni bolezni je dočrpel bivši krojač g. Ivan Zajec. Rajni je bil mešan ljubljanski, zato mu v zadnje slovo s poslopja mešanske imovine v Stritarjevi ulici visi črna zastava. Zapušča hčerko Polidko. V večnem počitku bodo blažega pokojnika spremili v četrtek ob 14. iz kapele sv. Jakoba na žalah na pokopališče k Sv. Križu. Naj v miru počiva! Uč-točeni hčerki izrekamo nase iskreno sožalje. — V Trebnjem je preminil dolgoletni zastopnik trdnice Jelačin & Co. gosp. Gustav Koba. Pokojnik je bil dobro znan v trgovskih krogih naše ožje domovine, pa tudi po drugih krajih bivše Jugoslavije, zlasti v Beogradu, kjer je deloval zadnja leta pred vojno. Sladkorna bolezen ga je mučila že več let. Kljub močni naravi ga je preteklo sredo po daljšem trpljenju podlegel. Smrt pokojnega Gustava Kobeta je hudo prizadela njegovo soprogo Elco, hčerko Tatjano in sina Miloša. Pogrešal pa ga bo širok krog njegovih stanskih tovarišev in znancev, ki jim je bil vedno najboljši vrstnik in veder družabnik. Naj mu bo lahka domača zemlja! Njegovim svojcem tudi naše sožalje.

Višek zime je prekoračen. Najkrajši dan, ki pomeni astronomski višek zime, je hvala bogu mimo nas. S tem seveda nečemo reči, da ne bo več mraza ali snega, vendar pa vsi vidimo in čutimo, da se dnevi daljšajo in sonce čim dalje bolj pridobiva na svoji moči. Zemlja se polagoma privaja novim atmosferičnim spremembam, zato lahko upamo, da bodo dosedanjim mlačnim in meglenim dnevom sledile svetlejšje in bolj sončne ure. Izkušnja vremenoslovcev pravi, da izgubljeni plasti zraka, ki prihajajo v naše kraje s severa in severozhoda, del svoje moči, če ni Vzhodno morje ob tem času zamrznjeno. Letos torej lahko upamo, da bo po razmeroma mili zimi kmalu nastopilo pomladno vreme.

Nova knjiga. V februarju izide ilustrirana knjiga »Tam dol na Dolenjskem« (prikaz Dolenjske v besedi in pesmi). V njej bodo orisane zemljepisno-pokrajinske in narodopisne posebnosti dolenjske dežele, obenem pa bo predloženo, koliko so odjeknile v naši pesmi. Zaradi ugotovitve naklade sprejema pisec dr. France Ogrin, Vidovdanska 3/1, naročila. Naročniki naj označijo, ali žele broširano ali v polplotno vezano knjigo. Cena okoli 20 Lir (vezana nekaj več).

X. redni letni občni zbor Prirodoslovnega društva se vrši danes, 27. januarja, ob 17. uri v predavalnici mineraloškega inštituta na univerzi. Prosimo članstvo za udeležbo.

neveščnosti in nuditi možnost zavarovanja vsem tudi v panogah, ki za zasebnika ali zasebne družbe niso posebno mikavne, ker je riziko prevelik in zaslužek premajhen. Za bodoči razvoj oblik zavarovalnega podjetja je važno predvsem, na kakšnih temeljih bo zgrajeno bodoči gospodarski in družabni red. V kolektivistični državi, kjer poedinec gospodarsko ne pomeni nič in je odločilna sama skupnost, kakor prihaja do izraževanja v oblastvenem diktatu, kjer ni zasebne lastnine, temveč samo državna zavarovalstva izgubi obstojno upravičenost. Vse njegove naloge prevzame državni urad. Drugače je v avtoritarni državi, kjer je zasebna lastnina ohranjena in se opečuje kot socialna funkcija. V tej skupnosti pomeni celota vse, posameznik nič. Gospodarstvo je dirigirano in prevzema država iniciativo do zadnjih podrobnosti življenja. V taki državi obdrži zavarovalstvo v prehodni dobi še svoje stare oblike, vključeno pa je v celotni gospodarski organizem, ki ga vodi oblast. Vse razlikovanje oblik podjetij je le zgodovinskega pomena in samo vprašanje časa, kdaj država popolnoma odpravi stara razlikovanja in jih nadomesti z enotno obliko, ki jo bo vodila sama ali pa jo vsaj učinkovito nadzorovala.

Tretji predlog rešitve bodočega socialnega in gospodarskega reda gradi na načelih pravičnosti in socialnega mira. Nasilje družabnega reda naj bi bilo delovni stanovi, njegove osnove pa širše pojmovana osebnostna svoboda (zasebna lastnina, gospodarska svoboda, regulirana konkurenca, delno svoboden trg itd.). Potrebno bi bilo primerno državno nadzorstvo in delno dirigirano gospodarstvo, jedro pa bi ostalo še vedno demokratično. Formulacije političnih programov so različne in v glavnem vse iščejo takt, ki bi vodila med li-

Hroščanje in motnje v radijskem aparatu povzroča zaprašenos. Hitro in temeljito vam očisti radio aparat ter izvrši potrebna popravila po zelo ugodni ceni trrdka EVEREST, Prešernova 44.

Knjiga »Belj kiti« je dosegla najvišjo stopnjo tako v vsebinski vrednosti, kakor tudi v kakovosti zunanje opreme. Založba »PLUG«, Miklošičeva cesta 30. Zahtevajte prospekt.

Pisalne stroje in radioaparate kupuje in plača po najvišji dnevni ceni trrdka EVEREST, Prešernova 44.

Fosfatna moka za otroke dodatna hrana visoke hranilne vrednosti: za malo deco. Vsebuje organsko vezana fosfor in kalcij. Izdeluje: Zikin laboratorij, Ljubljana.

Nalivna peresa, boljše, dobro ohranjena, kupuje po najvišji dnevni ceni trrdka EVEREST, Prešernova 44.

Ugodne plačilne pogoje za knjige nudi svojim naročnikom založba »PLUG«. Ljubljana, Miklošičeva 30. Mesecna naročnina znaša 40 Lir. V 6 mesecih 4 krasne knjige!

Z Gorenjskega

Koroški kmetijski vodje so bili sklicani k zborovanju v dvorano deželnega kmetijskega vodstva v Celovcu. Kmetijski voditelji so dobili vsostranska navodila, da bo koroško kmetijstvo zmoglo vse naloge, naj bodo na videz še tako težavne.

Zivnozdravniški raziskovalni zavod. Pred nekaj dnevi so v Gradcu otvorili državni raziskovalni zavod, ki posluje za Koroško, Štajersko in Gorenjsko v prostih mestnih klavnicah v Gradcu.

Otrok se je oparil z vrelo vodo. V okolici Volperke se je s krompom oparil 3-letni Bogomir Bednar. Njegova mati je bila pristavila vodo k ognjniku zaradi barvanja obleke, otrok pa je po neprevidnosti posodo prekuclil ter se polil z vrelo tekočino ter se tako oparil, da je na posledične opekline v bolnišnici umrl.

S Štajerskega

Zborovanje v Ptuj. V Ptuj je bilo zadnje čase več zborovanj, katera so sklicali krajevni skupniški vodja, mestni župan in krajevni vodja kmetov. Na sestankih so se obravnavala aktualna vprašanja, kjer so dobili udeleženci smernice za bodoče delo. Za zaključek je bil velik skupni sestanek v okrognem domu, kjer je okrogni vodja še enkrat orisal vse aktualne probleme ter postal po-silna o nujnih vprašanjih. Zborovalci so se razšli v zavesti, da zahteva čas, v katerem živimo, trdnih moč, kajti zdaj je treba zastaviti vse sile za dokončno zmago.

V Domu nemške mladine v Celju se že več tednov vrstijo tabori kmetijskih vajencev. V njih se strokovno in nazorsko izobražujejo kmetiči mladeniči in dekleta, ki se bodo posvetili kmetijski poklicu. V uk stopijo s 14. letom. Prvi dve leti lahko delajo doma, dve nadaljnji leti pa morajo biti zaposleni v kakem drugem dobrem gospodarstvu. Za deklice je bil prvi tabor od 10. do 15. t. m. Zaključni izpiti teh 14 in 15letnih deklet so, kakor pravijo listi, pokazali presenetljive uspehe. Dekleta so dobro obvladala nemščino. Najboljše so prejele kmetijske knjige. V nadaljnjih tečajih bo tako izločanih okrog 500 deklet iz vsega celjskega okrožja.

Razstava o terorističnih napadih. V petek 28. januarja bodo v Mariboru otvorili razstavo, ki prikazuje teroristična razdejavanja zaradi letalskih napadov angloameriških gangsterjev.

Z železnim križcem 2. stopnje sta bila odlikovana vojaka Martin Bevc in Viktor Valant, oba iz Pilštajna v brežiškem okraju.

Zalna svečanost v Zagorju. Kakor poroča »Tagespost«, so bili v noči od 12. na

JANUARSKI ROMAN DK

je izšel

Je to fantastični roman Zulawskega »NA SREBRNI OBLI«. Oni naročniki, katerim se »Dobra knjiga« ne dostavlja na dom, ga lahko dvignejo v upravi »Jutra« v Narodni tiskarni.

V nadrobni prodaji se dobi novi roman tudi v upravi »Jutra« in v vseh knjigarnah po ceni 13 Lir za broširano in 28 Lir za vezano knjigo.

13. t. m. v Zagorju umorjeni zakonca Klinca in njun sin. Pogreb se je razvil v veliko žalno svečanost. Pokojni so ležali v dvorani Heimathurba, od koder jih je na njihov zadnji poti spremljala velika množica, med njimi okrogni vodja, krajevni vodja, župan, zastopniki vseh uradov in šolska mladež. Ob grobu je izpregovoril v imenu Heimathurba okrogni vodja Eberhardt, ki je počastil delo Klinčeve družine za Führerja in državo.

Prireditve za zimsko pomoč. V Laškem so imeli veseli večer v dvorani Heimathurba. Prosvetar je poskrbel za različno razvedrilo. Igral je godalni orkester, nastopil je nedavno ustanovljeni moški zbor, šaljivo predavanje pa je imel Lauren-tscitsch. Za zimsko pomoč so zbrali znatno zbirko. — Podobna prireditve je bila tudi v Ljutomeru. Gostovala sta gđ. Niessen in g. Lohser od mariborskega gledališča. Nadalje so sodelovali pripadniki delavskega taborišča in Ljutomera. Tudi tu so zbrali večjo vsoto za zimsko pomoč.

V mariborskem gledališču so ta teden na sporedu naslednja dela: »Milijonska svatba«, »Ples v maskah«, »Enoh Arden«, »Črni kruh in kifeljčki« ter »Dvorni svetnik« Geigera.

Duetni večer v Mariboru. Mariborski odsek tovarštva štajerskih umetnikov in njegov prijatelj je priredil v torek, 25. januarja duetno soarejo v kazinski dvorani mariborskega gledališča. Nastopili sta koncertni pevki iz Držidan.

Nesreče in nezgode. Zaradi eksplozije je bil plinarniški mojster Franc Žizek iz Bi-strice ranjen na olavi in levi nogi. — Pri delu v gozdu se je ponesrečil 70letni posestnik Matevž Dremelj iz Slemenca. Ob se zdravita v mariborski bolnišnici.

Iz Gorice

Oddaja lovškega orožja in municije. V Gorici je izšel razpis pristojnih oblasti, da je treba do 25. januarja zvečer na pristojnih občinah oddati lovške puške z municijo vred. Lovsko orožje je dopuščeno še v jugovzhodnem delu videmske pokrajine, vse ostale občine v gorškem pohorju pa morajo do 31. januarja oddati tozadevno orožje nemškimi oblastem. Osebe, ki se ne bi pokorile tej odredbi, bodo kaznovane po obstoječih zakonih.

Iz Trsta

Ukinjeni vladi. Od 24. januarja do nadaljnjega so uklenjeni naslednji vladi: vlak, ki odhaja iz Trsta ob 12.40 in 13.55 proti Benetkam, vlak, ki prihaja ob 11.53 iz Benetk v Trst, brozavak, ki prihaja iz Benetk v Trst ob 19.05. Nad tje sta uklenjena vlaka, ki odhajata iz Trsta ob 13.20 in 17.37 proti Postojni. Prav tako je začasno ustavljen vlak, ki prihaja iz Postojne v Trst ob 16.39. Zato pa ima zvezo s Postojno vlak, ki odhaja iz Trsta proti Reki ob 14.55.

Ljudsko gibanje. Dne 22. januarja je bilo v Trstu 8 rojstev, 19 smrtnih primerov in 6 porok.

Smrtna kosa. Dne 22. januarja so umrli v Trstu Ivan Kaljan, 62letna Ana Fortunata, 60letni Franc Raze, 80letni Ivan Koretič, 81letna Angela Brandolin vdova Delena, 66letna Ana Ukmar, 75letni Peter Perini, 59letni Anton Klan, 79letni Maks Šešak, 65letni Pavel Zorzenon, 61letni Aleksander Polovč, 72letna Marija Lisjak, vdova Vodopivec, 94letna Josipina Južanc, 68letna Ana Sfilgova in 86letna Ana Kurdič, vdova Juras.

Himen. Poročili so se te dni v Trstu med drugimi operater Anton Kornakin in gospodinja Ana Mazar, železničar Ivan Savin in svinja Dr. gonila Ključar, kapitan Josip Stabellini in uradnica Antonija Hermac, kmetovalec Josip Babič in gospodinja Josipina Peroea, trgovec Franc Ivčija in gospodinja Ardemila Sluga, mehanik Franc Hrovatin in nameščenka Marcela Keber.

Koncert Mozartovih skladb. V ponedeljek je bil v dvorani Glasbene liceja koncert, posvečen Mozartu. Na sporedu so bile skladbe za orkester, violino in sopran. Sodelovali so violonist Elsi, pianistki Ferruggia in Nordio ter sopranistka Pierobon.

Ob nedeljah perutina in ribe. V smislu razglasa prehranjevalnega ravnateljstva v Trstu je odšel ob nedeljah prepovedana postrežba po javnih lokalih z jedmi, ki vsebujejo sveže ali konzervirano meso ovac, prašičev, goveda ali konj. Pač pa je dovoljena postrežba vseh drugih jedi, med drugim tudi rib in perutine. Obenem je odredeno, da se jedi enolončnice servirajo odšel ob torkih, četrkih in sobotah, do čim je veljalo to doslej za sobotne večerje ter nedeljske obede in večerje.

Tramvajska smrtna nesreča pred sodiščem. Lani 10. avgusta je tramvaj do smrti povozil 18letnega Marija Farabegol'a.

beralistično absolutno demokracijo in centralističnim etatizmom. Najbolj znan je v tem okviru predlog organiziranja stanovske države, v kateri odločajo delavci in podjetniki, organizirani v svojih stanovskih organizacijah. Te stanovske organizacije naj bi izvajale vse vrste zavarovanja v svojih institucijah. V vsakem primeru bi v tem družabnem redu zavarovalno podjetje gradilo svojo obliko na združnovezajemnem načelu.

Vprašanje bodočih oblik zavarovalnih podjetij je torej vezano na odločitve, ki bodo reformirale celotno gospodarstvo. V sedanjem kapitalističnem družabnem redu sta si na tem polju pridobili največji ugled oblike delniške družbe in zavarovalnice, organizirane na vzajemni podlagi. Idealne in vsem zahtevam odgovarjajoče tudi te niso in bi se ob nadaljnjem obstoju kapitalističnega gospodarstva nedvomno razvijale še naprej v skladu z zahtevami časa in prostora.

Razprava dr. Martelanca je napisana z obsežnim poznavanjem in široko razgledanostjo v snovi. Analiza posameznih oblik zavarovalnih podjetij je izvedena do vseh važnih podrobnosti in nudi popolno sliko. Prav tako je prečljivo napisan zaključek, kjer se je avtor omejil na nakazovanje razvojnih silnic, ne da bi zagovarjal to ali ono rešitev. Naše gospodarsko slovo se je z njim obogatilo, knjiga pa bo s prikazovanjem žgoče problematike socialno-gospodarskih vprašanj, čeprav samo na enem primeru, zanimiva za vse gospodarstvenike, socialne teoretike, posebno pa še za tiste, ki imajo z zavarovalstvom kakor koli tesnejše stike.

Naročite se na romane DOBRE KNJIGE!

Zaradi tega se je moral zagovarjati te dni pred pristojnim tržaškim sodiščem 50letni tramvajski vozač Adrian Simonetti, ki ga je za sodišče oprostil, ker ni bila dokazana njegova krivda.

S kavo napolnjena lutnja. Na tržaški postaji je bil nedavno aretirani neki mož iz tržaške okolice, ki je hotel prethotapiti v mesto 7 kg kave, nekaj slanin in cigaret. Vse to je natičal v svojo lutnjo, ker je mislil, da bo s tihotapskim blagom v instrumentu lahko nemoteno šel skozi kontrolo. Na glavni postaji v Trstu pa so varnostni organi zaznali, da je mož prav tega kosel svoj instrument. Ustavili so ga in mu tihotapsko blago zaplenili.

Tatinska smola. Hišnik Alfred Bidoli iz Dantjeve ulce 5 je opazil na stopnišču sumljivega možaka, ki je skrival večji predmet pod plaščem. Možakar jo je poplhal, čim je opazil, da je zbudil hišnikov sum. Pod plaščem je imel skrit pisalni stroj, ki ga je vrget na tla in zbežal. Po Dantjevi ulici pa sta ravno prihajala dva stražnika, ki sta bežečega možakarja privela. Gre za 20letnega Silvija Brajdo, bratčevca v ljudskem prenošilu v ulici Goz. Odvedli so ga na stražnico, nato pa izročili v zapore. Pisalni stroj znanke »Underwood«, vreden nad 5000 Lir, so vrnili lastniku odvnetniku Ravasiniu.

Pol milijona škode. Večja tatvina je bila izvršena v skladščne prostore obrata »Modiano«. Drzni vlomilci so vdrli v skladišče s pomočjo ponarejenih ključev in odpeljali nad 20 vreč arabskega lepila. Škodo cenijo nad pol milijona Lir. Tržaška policija stika za krivci.

Beleznica

KOLEDAR

Četrtek, 27. januarja: Janez Zlatoust.

DANAŠNJE PRIREDITVE

Kino Mafica: Takrat...
Kino Sloga: Bolha v ušesu.
Kino Union: Kohlheselovi hčerki.

DEŽURNE LEKARNE

Danes: Mr. Sušnik, Marijin trg 5, Deuklanjšček Dia, Gosposvetska 4 in Bohinec ded, Cesta 23. oktobra 31.

ZATEMNITEV

je strogo obvezna od 17.30 do 6. ure!

DRŽAVNO GLEDALIŠČE

DRAMA

Četrtek, 27. januarja, ob 16: »Normanski junaki. Izven. Cene od 22 Lir navzdol.
Petek, 28. jan.: Zaprt.
Sobota, 29. jan., ob 16: »Cvrček za pečko. Red Sobota.

Ibsen: »Normanski junaki. Drama iz življenja Vikingov v X. stoletju. Stri dejanja. Osebe: Ormulf s fjorda, deželni glavar na Islamskem — Vl. Skrbineš, Sigurd Silni, pomorski kralj — Drenovec, Gunnar, bogat kmet na Helgelandu na Norveškem — Gregorin, Thorolf, Ormulfov najmlajši sin — Bitene, Dagny, Ormulfova hči — Ukmar-Boltarjeva, Hljrd, njegova rejenka — Marija Vera, Kore, kmet — Eratina. Režiser: M. Skrbineš. Prizorišče: inž. arh. E. Franz. Igra se godi v X. stoletju na severnem Norveškem.

Fodorjeva komedija »Matuza« je ljubizno delce, ki je resnično ljubezen odraz odnosov med nezkušeno mladino, ki podlega prvimi življenjskim z

Iz zgodovine zdravilstva

Splošna zdravilna veda, farmakologija, ki se bavi z učinkom kemičnih snovi na človeški, živalski in rastlinski organizem, in sicer skrajno brez ozira na razliko med zdravilnim in strupenim učinkom, je doživljala v tisočletjih kakor medicina in sploh vsaka znanstvena panoga velike spremembe. Kakor se da medicinska razdeliti v časovna razdobja, ki jih označujejo imena Hipokrat, Galen, Paracelsus itd., tako je mogoče tudi razvoj farmakologije razdeliti v podobne časovne enote, ki so delno vezane celo z istimi imeni. In podobno, kakor se je v starem veku medicina razvijala do nekega sijajnega vrhca, potem zapadla nekemu mrtvili v srednjem veku in se znova razvila v novejši dobi, tako je šel tudi razvoj farmakologije sporedno z njenim razvojem in po sledovih človeškega razvoja v višjo smer.

Najstarejša farmakologična izročila je botanika, ki jo je napisal baje legendarni kitajski cesar Ši-nong okrog leta 3700. A prve prave zdravilne imamo šele iz grških časov. Medtem ko je Hipokrat proglasil izkušnjo za osnovo zdravniške vede, so se poznejše medicinske šole nagibale čedalje bolj k empirizmu, in vsi odkriti ter nepoklicani, so se začeli baviti z medicinskimi vprašanji. Tako poročajo o proštem kralju Mitridatu (okrog l. 150. pred našim štetjem), da se je bavil z botanično-farmakologičnimi faziskavami, zlasti z učinki strupov — toda to njegovo proučevanje je bilo morda v manjši meri posledica znanstvenega zanimanja nego njegovega strahu pred zavratnimi zastrupitvami ali pa njegovih namer, da bi se izbeležil neprijetnih oseb. Čarovništvo in znanost sta se v njegovih prizadevanjih čudno prepletala. Tako poročajo, da se Mitridatove enačbe vsebovale med drugim pri pontskih kraljih, o katerih so pripovedovali, da se hranijo s strupenimi rastlinami in so zavoljo tega za strupe neobčutljivi. V tem času so cveteli tudi tako imenovani farmakopoli, ki so nabirali zdravilna zelišča in korenine, jih predajali in se bavili mimogrede z vsakovrstnim šarlatanskim zdraviljem.

Z medicino sploh se je tudi znanost o zdravilih preselila v stari Rim. Izobraženi Rimljani

ni so se bavili zelo radi z medicinskimi vprašanji. To vemo n. pr. o celi vrsti najbolj znanih piscev, o Katonu, Celzu, Pliniju itd. Iz te dobe je omeniti posebno dve imeni, ki sta imeli velik vpliv še v poznem srednjem veku. Gre za Plinija Drugega (Secundus) in Dioskurida, ki je živel približno v istem času, to je okrog l. 70. po našem štetju. Plinijev spisi so mešanica resnih medicinskih prizadevanj in ljudske medicine z vsemi njenimi praznovernimi naziranjem in včasih naravnost pustolovskiimi zdravilnimi načini. Dioskuridovo delo o zdravilih obsega v petih knjigah pregled o celotnem farmakologičnem znanju staroveškega sveta.

Nekajen višek in obenem zaključek antične medicine predstavlja Galen, ki se je rodil okrog leta 130 po n. št. Po njegovem mnenju učinkujejo zdravila na organizem spreminjačje, medtem ko živila samo substancno množijo. Učinkovitost posrednih zdravil je razdelil v razne stopnje in je ustvaril na ta način, čeprav le teoretično, neko dozajico zdravil. Po današnjih pojmih je bila povsem alopatska, to se pravi: bolezen naj se obravnava s pripomočki, ki imajo bolezenskim znakom nasprotno učinek. Mnogi Galenovi pripomočki imajo zato le simptomatsko vrednost, a so se zavoljo njegove avtoritete ohranili dolga stoletja.

Zmaga skolastične metode v medicini zgodnjega srednjega veka je dala tudi farmakologiji novega življenja. Saj je bila že vsa znanost v nevarnosti, da zapelje na mrtvi tir. Njeni svečeniki so začeli delovati skoraj samo še po leksikalnih delih, tako imenovanih konkordancah, ki so jih sestavljali na podlagi staroveških virov. Šele v 14. stoletju so študij medicine in z njo farmakologije uredili spet po bolj ali manj enotnih vidikih. Kakor v vseh stvareh je prinesla renesanca tudi tukaj ogromen preobrat. Nanovo porojeno zanimanje za naravo je sililo učenjake v globlje opazovanje in spoznavanje narave. Čeprav so baš v tej dobi cvetele astrologija, magija, alkimija in podobne »znanosti« bolj nego kdaj prej, so vendar začeli uvajati v znanstveno delo neki sistem. Paracelsus je s svojim znanjem o ke-

mičnih pojavih zelo močno vplival na kemično-biološko spoznavanje bolezenskih procesov. Važnost njegovih spoznanj se nam kaže že v njegovi razdelitvi bolezni v obolenja zavoljo kozmično-klimatskih vplivov in obolenja zavoljo zastrupitve od zunaj in od znotraj. Bil je eden izmed prvih, ki so spoznali pomen kemije za medicino. Uvedel je številne zdravilne preparate, ki so še danes uporabni. Švicar Konrad Gesner, ki je umrl 1565, je bil utemeljitelj znanstvene botanike, v njegovem času so začeli snovati tudi botanične vrtove, kjer so lahko podrobneje proučevali zdravilne rastline.

V 18. stoletju se je začelo končno izluščevati to, kar imenujemo danes eksaktno znanost. Pred študijem so zahtevali latinsko šolsko izobrazbo, a študij sam so razdelili v posredne sistematsko urejene stroke. Borbo proti šumštarstvu so začeli voditi resneje, imela pa je spočetka bolj malo uspeha. Šele velikanski uspehi medicine v zgodnjem in srednjem 19. stoletju so poučili laške kroge, da je treba za pravega poznavalca medicinskih vprašanj mnogoletnega učenja.

Predaleč bi zašli, če bi hoteli že samo površno navesti odkritja, izume in uspehe farmakologičnih ved v zadnjih stoletih. V tem času je nastopila velikanska sprememba. Predvsem smo spoznali, da je mogoče bistvo učinkov, ki ga imajo zdravila, douneti le na podlagi njihove kemične narave. Ustvarila se je moderna eksperimentalna farmakologija, ki je omogočila epohalna odkritja 19. in našega stoletja, na primer: insulina, germanina, salvarsana, seroterapijskih pripomočkov, kemoterapijskih metod itd. To so pripomočki in metode, ki zadevajo povzročitelje bolezni same in jih delajo neškodljive. Dosedanji uspehi v to smer pa nam govore, da razvoj še davno ni zaključen in da se nam odpirajo povsem novi pogledi v boljše in bolj zdravo razdobje človeškega časa.

Kaj bi najraje čitali za razvedrilo in pouk? Vse — česar si najbolj želite — najdete v »RAZGLEDENIKU« sodobnem obzorniku »Jutra«, ki vam odpira OKNO V DOMAČI IN TUJI SVET

Pohod kralja Alboina

Pomlad leta 568. po našem štetju je imela nasoden pomen za razvoj Apeninskega polotoka in dežel okrog njega. V velikomirnih dneh tega leta je povedel langobardski kralj Alboin svoje ljudstvo, pomnoženo z drugimi germanskimi rodovi, zlasti Sasi iz Zgornje Panonije, na jug, v Italijo, ki je bila že kakih 15 let, od gotoskega poraza pod Vezuvom, v posesti vzhodnih Rimljanov ali Bizantinov. Viri za ta zgodovinski dogodek so izredno skopi in temeljijo na spisih langobardskega plemiča Pavla Diakona, prav za prav Pavla Warnefrieda, ki se je rodil okrog l. 720. v Čedadu in je živel neznane let učencem in menih na dvoru Karla Velikega. Njegova langobardska zgodovina, ki vsebuje bajke in ustna izročila njegovega ljudstva, je danes poglavito najdišče dogodkov, ki jih hočemo tu, naslanjajoč se na neki članek dr. Fritza Moltscha v »Neues Wiener Tagblatt«, opisati. V tej knjigi torej beremo, da se je kralj Alboin, ko se je približal italijanskim mejam, pomel na visoko goro v teh krajih in se razgledoval preko morja daleč po furlanski ravnini. O vprašanju, katera gora naj bi to bila in čemu se je kralj s svojimi ogleduhi vzpel nanjo, pa nam ostajajo samo domneve.

Zgodovinarji trdijo, da je Alboin povedel svojo vojsko iz Ljubljanske kotline skozi dolino Podkorenjske Save ter preko Predila v zgornjo Soško dolino, od koder je udaril pot na važno območje trdnjavo Forum Julii, današnji Čedad. Dokazov za to smet nimamo nobenih razen nekega langobardskega grobišča pri Kranjski gori in dejstva, da je Alboin zavzel najprej Forum Julii in ne južnejša Ogleja. Verjetno pa je, da si kralj in njegovo ljudstvo — vojskaki, ženske, otroci, živali — ter vsa premoženja lastnina — nista izbirala kakšnih ovinkov skozi tedaj nedostopne alpske predele, temveč sta jo ubrala preko stare ceste narodov, ki je vodila iz Emone skozi Vipavsko dolino v Trst. Nekje na tej poti se je langobardska vojska potem nenadno obrnila proti Čedadu. Med gorami Julijskih Alp so seveda marsikateri, ki dovoljujejo širn razgled preko morja in zgornjeitalijske ravnine. Omeniti je na primer Triglav, ki razgled ob jasnem dnevu z njegovega vrha vsi poznamo. Še obsežnejši pa je na to stran pogled z mogočnega Kanina (2582 m), s katerega pregledaš vso Beneško ravnino do južnih pobočij Alp, z vsemi njenimi mesti in rekami, ki jim lahko bele prodnate struge kakor na zemljepisni karti zasleduješ do izlivov v morje. Toda vsakomur, ki pozna divje razdrapano zgradbo Julijskih Alp, se bo zdelo neverjetno, če ne naravnost nemogoče, da bi bil nekdo v tistih časih in še okrog velike noči, ko je v gorah še vse pod snegom, tvegal takšne visokopinske ture. Če pa je šel Alboinov pohod skozi Vipavsko dolino, moramo domnevati, da se je kralj popel bržkone na Nanos, ki je sicer samo 1300 m visok, a tudi le 30 km oddaljen od Trsta. Kdor stoji na ploščadi piranske stolnice ob istiski obali, zagleda to goro molet kot edino iz kopastih oblakov, ki se v vlažnem vetru z morja nadenjo, to je robu Kraške planote. Nanos, ki pada s svojo južozapadno stranjo strmo v Vipavsko dolino, je, mimogrede povedano, pravi darilo za botanike in zbirale žuželk. Z vrha,

ki je dostop nanj prilično lahek, se ti razgleduje oko preko širnega, sinjega morja, preko istrske obale in zgornjeitalijske nižine. Staro izročilo, ki sega do Alboinovih časov, je dajalo Benečanom že stoletja povod, da so Nanos nazivali »Monte Rea«, »Kraljevo goro«.

Pomudimo se malo še ob tedanjem splošnem političnem položaju v Italiji. Narzes, veliki vojskovodja bizantinskega cesarja Justiniana, je bil po dvajsetletni vojni, ki jo je bil započel njegov tekmelec Belizar, leta 553. uničil vzhodnogotsko kraljestvo in je vladal kot eksarh ali podkralj v Raveni nad deželo, ki so jo bili kakor vandalsko kraljestvo v Severni Afriki na novo združili z »rimskim cesarstvom«. Narzes je bil majhen, krutav možič, poleg tega skopljeneec in epileptik, ki je iz nosilnice vodil bitke — toda pri tem je bil kot vojskovodja in državnik nemara najpomembnejša glava svojega stoletja. Njegovi sodobniki govorijo mnogo o pogledu njegovih oči, ki so zbujale grozo. Neki njegov podrejeni vojda, mož herkulске postave, je nekoč izjavil, da si da rajši odsekati roko, kakor da bi moral prenašati na sebi ta karajočo pogled.

Vso severno mejo Italije vzdolž alpskega loka je Narzes obdal s pesom utrd, Justinianov naslednik, cesar Justin II. ga je ostavil kot eksarha in pozval domov. Narzes pa je še pred svojim povratkom leta 567, v Rimu umrl. Po pričevanju Pavla Diakona je bil sam pozval Langobarde v deželo, da se maščuje nad cesarjem. Poslal je baje sle k Alboinu v Panonijo, in sicer s krasnimi žitnimi klasi, oljem, vinom in sočnim italiskim sadjem, da bi mu zbudil poželje po tej bogati deželi. Da li je Narzes v resnici izdal svojega vladarja,

ne vemo zanesljivo, vsekako so po njegovi smrti njegovo truplo v svinčeni rakvi prepeljali v Carigrad in ga tam z vsemi častmi ter ob navzočnosti cesarske dvojice pokopali. Pretežnega dela njegovega zaklada, ki je izviral iz plena njegovih pohodov proti Perzom, Gotom in Frankom, niso našli in je bil še dolgo predmet fantastičnih pripovedk ter smoter neštetiškalcev zakladov. Njegovo izdajstvo, kakor rečeno, ni dokazano, in lahko si mislimo, da je vrsta srečnih naključij omogočila Langobardom vdor v Italijo. Obmejni utrjeni pas sam na sebi tako ni bil pretrd oreh, ker so posadke sicer zelo goste posejanih kastelov štele večinoma po sto mož. Nenaden napad močnih sovražnih sil bi ga vsekako z lahkoto prebil, če bi ne bilo za njim močne obrambne vojske ali vsaj imena, ki bi se ga vse balo, kakršno je bilo Narzesovo. Narzes pa je bil pozimi umrl, kar so Langobardi lahko kmalu zvedeli, a močne rimske vojske po zaslugi štedljive Justinove politike v Italiji tudi ni bilo. Ni je bilo niti l. 572., ko se je morala Pavla po triletnem obleganju predati Alboinu. Vzhodnorimska država je bila zavoljo neprestanih vojn in Justinianovih izdatkov za močnejše stavbe enostavno izčrpana in nesposobna, da bi še nadalje igrala vlesilo.

Da se vrnemo h »Kraljevi gorici«: razmere v Italiji, ki pa še niso povsem razčiščene, nam delajo umljivo, da si je hotel Alboin z vzponom na Nanos pridobiti boljši vpogled v zemljepisne razmere obmejnega predela (saj germanska plemena niso razpolagala z zemljepisnimi kartami kakor Bizantinci), poleg tega so ga zanimala gotovo znamenja o kakšnem morebitnem bližnjem sovražnem vojske. Te vojske pa Bizantinci, kakor rečeno, tedaj niso imeli in tako so Langobardi zasedli vsaj severno in srednjo Italijo.

Kako dolg je meter?

Osem sto milijonov civiliziranih ljudi meri blato in ceste, polja in rokave z metrom, tehta kruh in zelenjavo s kilogrami in kupuje mleko ter vino po litrih. Ali ni to samo po sebi umevno? Ali so še kakšne merilne enote, ki bi bile uradno v rabi? Tu nam je pomisliti samo na Anglijo in Zedinjene države, da dobimo potrdilo — kajti anglosaki svet se ni priključil »metrskemu sistemu«, kakor imenujemo po decimalnem sistemu urejene merilne enote metra, kilograma in litra. In navsezadnje se ni tako dolgo, odkar so uvedli metrsko enoto tudi pri nas. Bilo je to okrog l. 1870. in tedaj so jo uporabljali na Francoskem že skoraj sto let in so bili malodane že pozabili, kako so prišli do nje.

Meter je štiridesetmilijonski del zemeljskega obsega — tako smo se učili v šoli. Leta 1779. so ustanovili to enoto na podlagi kompliciranega merjenja tega obsega in v pariških arhivih, ki opisujejo podrobno vso to stvar, beremo letnico 1780. Pozneje so s čedalje natančnejšimi instrumenti znova izvršili meritve in so ugotovili, da stvar s štiridesetmilijonskim delom ne drži popolnoma. Danes imamo neprimerno toč-

nejše primerjave za pravo dolžino metra, in to so svetlobne valovne dolžine. Če sežigamo v plamenju določeno rudnino, tedaj nastane, kakor znano, v spektru tega plamena določena barva, določena črta, ki se nikoli ne spreminja. Če ustvarimo na ta način s pomočjo kadmija rdečo črto, vzamemo potem »enostavno« 1.533.164.036 krat dolžino svetlobnega vala, ki izvira iz kadmijeve črte, in dobimo na tisočinke milimetra točno dolžino metra. To je videti precej zamotano, toda v splošnem nam, za srečo, niti ni potrebno, da bi naše metre preizkušali na ta način. Kdor svojemu metru ne zaupa, se poda lahko na merosodni urad, kjer imajo točno primerjalno merilo, ki so ga začrtali po temeljnem metru, kakršne imajo v centralah vseh dežel, ki so se priključile metrskemu sistemu. Če bi hoteli kontrolirati te temeljne metre, pa bi morali v Pariz, do Mednarodnega urada za mere in uteži, ki hrani v svojih kletnih prostorih petdeset metrov pod lepim parkom v St. Cloudu dragocene pramenote našega metra in kilograma. Ta urad je tako važna ustanova, da so mu priznali celo pravice eksteritorialnosti, to se pravi, da ga upoštevajo kakor nekakšno diplomatsko zastopstvo. Njegovi prostori stoji tako rekoč na mednarodnih tleh.

L. 1875. so se sestala zastopstva držav, ki so bile dotlej sprejele metrski sestav — bilo jih je tedaj osemnajst — in so sklenili, da se osnuje skupen zavod, ki naj bi se bavil z vsemi vprašanji mednarodnih mer in uteži ter čuval pramena. Odtlej se je priključilo »mednarodni metrski konvenciji« še nadaljnjih dvajset držav (med njimi sta Kitajska in Japonska, dalje so pristopile južnoameriške in skoraj vse evropske dežele). Da bi olajšali kontrolo mer in uteži, so svojčas izdelali štirideset točen h posnetkov pramena in praktilogramov ter jih razdelili med prestolnice priključenih držav. Tudi v zgoraj omenjenem uradu samem imajo za tekoče delo na razpolago takšne posnetke, pravne, prvotne enote pa hranijo v oklopi omari v kletnem prostoru mičnega gradiča v Breteuilu. Breteuil je bil nekoč poletni paviljon francoskih kraljev in priljubljeno bivališče nesrečnega kraljice Marije Antoinette ter njenih otrok.

Cela vrsta zavarovanih vrat čuva dohod do tega svetlišča moderne znanosti, oboja zadnja vrata so utrjena z oklopi, a oklopna omara sama ima 8 cm debele jeklene stene. Tu torej, v prostoru, ki je obložen z belimi pečnicami, počiva v rdečem žametnem toku pramena, palica iz platina in iridija, a pod tremi steklenimi zvonci hranijo praktilogram iz istih kovin. Le malo ljudi je videlo ti osnovni merilni enoti, kajti dostop je strogo prepovedan in niti ravnatelji zavoda ne sme dovoliti izjem, ker ima samo

enega iz trojice ključev, ki odpirajo oklopna vrata. Oba ostala ključa hranita francoski državni arhiv in vsakokratni predsednik Mednarodnega urada za mere in uteži. Ta tretji ključ je zavoljo tega trenutno v Rimu, kjer biva sodanji predsednik omenjenega urada.

To je zgodovina o prametu. Mi sami pa smo že davno pozabili, da so bili nekoč časi, ki metra še niso poznali, in se celo čudimo, da je sploh potrebno premišljati o tem, kako dolg je prav za prav meter.

K R I Ž A N K A Š T. 7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
		13	14		15			16	17		
18	19	20		21	22	23		24			25
26	27			28	29	30				31	
32			33			34	35			36	
37		38			39	40			41		
42		43		44	45			46	47		
	48				49			50	51	52	
	53			54	55	56				57	
58				59						60	

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. pritok Savinje, 4. praznovatja, proslavljanje, 9. gradbeni material, 13. lirični prizor, opis, 15. mednarodni jezik, 17. možko ime, 18. del koleasa, 20. oče, 22. celina, 26. del čeljusti, 28. steza; opravke, 30. del kroga (dvojina), 31. medmet, 32. obrambna naprava, 33. vzrok, pobuda, 35. del voza, 36. glasbeni izraz, 37. instrument, 38. vrednostni papir, 39. biser, okrasek, 41. alkoholna pijača, 42. španski spolek, 43. pripadnik evropskega naroda, 45. rimska številka, 47. evropska reka, 48. hrib v Ljubljani, 50. stokanje, emerenje, 52. kratka za okoli, približno, 53. nabrana vrsta, 54. zunanja podoba snovi, 56. nebesna smer, 58. grob, raskav, hrupav, 59. opetovan, večkrat, 60. domače živali.

Navpično: 1. ne ovira gledanja, 2. oziromi zaimek, 3. okrajšano žensko ime; otok po turško, 4. poželje, strast, 5. francoski spolek, 6. osebni zaimek, 7. žensko ime, 8. možko ime, 10. pisno znamenje, 11. pramati človeštva, 12. podredni veznik, 14. pogosta kratka pri naštevanju,

16. kavni nadomestek, 19. planinska ptica, 21. rudniška naprava, 23. mesteca v južni Italiji pri Salernu, 24. dnevi rimljanskega koledarja, 25. stebrišča, 27. najmočnejše bitje, 28. kuhinjska potrebščina, 29. orožje, 31. denar, 33. se rad spremeni v ošabnost in napuh, 34. slovenski skladatelj, 36. pokoj, tišina, 38. pagansko božanstvo znano iz svetega pisma, 40. evropska prestolnica, 43. škatala za tobak; neke vrste mera, 44. vse, nepobito, nepolomljeno, 46. živalski glas, 48. premik teles (zlasti roke), 49. kositer, 50. denar Dajnega vzhoda, 51. oziromi zaimek, 53. medmet, 55. podredni veznik, 56. osebno-povratni zaimek, 57. egipčansko božanstvo.

Rešitev križanke št. 6

Vodoravno: 1. las, 4. pes, 7. Si(fielj), 8. in, 10. on, 12. to, 13. Si, 14. tu, 16. tu, 18. rod, 20. rde, 21. Eden, 23. toga, 24. N. N., 25. uš, 26. bo, 27. miš, 28. at(mosfera). Navpično: 2. As (arzen), 3. silak, 4. pilot, 5. en, 6. postrežba, 9. nouveauté, 11. ni, 12. t, t, 15. Eden, 17. Uroš, 19. od, 22. n. n. m., 23. tuš.

Sovražnika letalcev

Element letalca je zrak, ki obdaja zemljo v precejšnji debelini ter se polagoma razredčuje, dokler ne doseže takšne stopnje redkosti, da ločimo ozračje v dve plasti: v troposfero, ki obsega nižje ozemeljske plasti ter sega približno 12 km visoko in kjer se odigravajo razni dogodki, katere označujemo v vsakdanjem življenju z besedo »vreme«. Nad troposfero pa se začneja stratosfera, ki ima to značilnost, da se v nji zaradi pomanjkanja vodnih hlapov ne tvorijo oblaki, zaradi česar so tudi druge meteorološke razmere spremenjene. Do danes je še vedno samo troposfera področje letalstva, kakor tudi zračne vojne.

Zrak je sestavljen iz dveh glavnih sestavin: iz 78% dušika ter 21% kisika. Ostanek tvorijo plemeniti plini. Z naraščajočo višino se ozračje ohlaja. 5000 m nad zemljo je gostota kisika le še polovično toliko, kakor pri zemlji. Zaradi tega se v tej višini začnejo pri dihanju težave, ki tvorijo nastavke takozvane »višinske bolezni«. V tej višini morajo biti letalci že opremljeni z aparati za dovajanje kisika. Zmanjšani pritisk v ozračju pa začne vplivati na človeški organizem šele 10.000 m nad zemljo. Zrak se segreva sicer zaradi sončnega izžarevanja, toda ne neposredno, temveč s pomočjo zemeljske površine. Ozračje dobiva torej svojo toploto od zemlje, ne pa od sonca. Na ta način si lahko razložimo stopnje občutnega mraza v znatnih višinah, kajti vsakih 100 m visoko se temperatura zniža povprečno za polovico stopnje. V velikih višinah od 10 km do 15.000 m, kjer se temperatura zniža na 50° pod ničlo, se pa temperatura ne ohlaja več.

Angloameriški teroristični letalci so bili zaradi nemške obrambe v zraku naravnost prisiljeni, da so se začeli umikati čedalje višje ter izvrševati svoje napade iz vedno večje oddaljenosti od zemlje. Iz nekega poročila ameriškega generala Eakera izhaja, da so ameriški letalci čisto prisiljeni leteti v višini, kjer znaša temperatura 50 stop. mraza. Če pilot v tej višini odloži rokavice, mu v trenutku zmrznejo prsti, če pa odloži masko za kisik, se zažudi. Zadetki v bencinski rezervar ali v masko s kisikom postanejo za letalca in letalo usodni.

Opisana nevarnost pa ni edina, kateri se izpostavljajo junaki zraka. Letala imajo že večje sovražnike v dveh drugih čimilitelj — namreč v megli in ledu. Megla nastaja normalno pri tleh in sicer zaradi tega, ker se je zemlja ohladila. Hladni zrak silno pospešuje nastajanje megle. Toda megla se dviga največ do višine 1000 m.

Poroka brez ženina in neveste

V francoskem mestecu Saint Brieux so v nekem hotelu obhajali svatbo, katere posebnost je bila v tem, da sta manjkala ženin in nevesta. Stvarno ozadje pa je tole: 60 oseb si je hotel privoščiti zabavo s plesom in je napovedalo »svatbo«. Polica je za to pretvezo izvedela, vdrla v hotel ter aretirala vseh 60 udeležencev pojedine in zabave.

1200 let star hrast

V Hejkovicah blizu Jicína so pred kratkim podirli in izkopal 1200 let star hrast, ki je bil menda najstarejše drevo na ozemlju češkomoravskega protektorata. Za zazidavo odprti, ki je pri izkopu hrastovega debla in korenin nastala v zemlji, so porabili dva vagona opeke, en vagon kamena in cel vagon apna. Cementa in peska za omet. Hrastov velikan je meril 28 metrov v višino, v obsegu pa je imel 16,80 m.

Urejanje cen v starih časih

Poslusi, da bi z določitvami najvišjih cen uredili blagovni in tržni promet, ne izvirajo šele od danes. Tudi stari in srednji vek sta poznala takšne stvari. Tako vemo iz odlomkov, ki so se ohranili skoraj po vsem ozemlju starega rimskega sveta, o tako zvanih maksimalni tarifi cesarja Diokleciana. Ta je urejala cene blaga za ves ogromni prostor rimskega imperija. A že tedaj so poskušali posredni brezvestni prodajalci obiti ta maksimalni cenik.

Drugi poskus, s katerim so hoteli vzdrževati zmerne cene, je obstojal v tem, da so izdajali odredbe, po katerih bi morali prodajalci spravljati svoje blago še isti dan v denar, ki je prišlo na trg, iz mesta pa bi ga ne smeli spraviti, če bi ne bilo prodano. Takšne ukrepe poznamo n. pr. iz tako zvanega »Maksimilijanovega tržnega redca«, ki je veljal za mesto Dunaj. Poznamo pa tudi posledice: iz strahu, da bi morali svoje pridelke prodati po prenikljivih cenah, so kmetje prinašali na trg le toliko blaga, kolikor se jim je zdelo, da ga bodo lahko vnovič za primerno ceno — pogosto pa so dosegali s tem celo višjo ceno, nego je bila predpisana.

Omenimo nadalje staro atensko odredbo, po kateri so bili ribiči prisiljeni prodajati svoj plen soje in ne da bi ga smeli polivati z vošč. To naj bi preprečilo predolgo barantanje in s tem previske cene. Podobno odredbo je izdal 1340 za Dunaj vojvoda Albert II. Ribičem je bilo tedaj zapovedano, da morajo na tigu prodajati svoje blago celo brez plačila in priključiti na glavi, in to pozna kakor polet. V Veroni pa so jim v 15. stoletju prepovedovali čevlje in rokavice, samo da bi svoje blago čim hitreje in čim bolj sveže prodali.

DOBRE KNJIGE
Naročite se na romane

